

**Німецький
романтизм та
реалізм
XIX століття**

Підготували студенти групи 1.4

ЗМІСТ

РОМАНТИЗМ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НІМЕЦЬКОГО РОМАНТИЗМУ

Ф. ШЛЕГЕЛЬ (*Гаценко Анастасія*).....

НОВАЛІС (*Потапюк Юлія*).....

Л. ТІК (*Романюк Вікторія*).....

В. ВАКЕНРОДЕР (*Собчак Вікторія*).....

Ф. ГЕЛЬДЕРЛІН (*Осінова Вікторія*).....

А. ФОН АРНІМ (*Троян Христина*).....

К. БРЕНТАНО (*Чуєва Єлизавета*).....

Г. ФОН КЛЯЙСТ (*Осінович Оксана*).....

БРАТИ ГРІММ (*Лесик Ірина*).....

Е. ГОФМАН (*Бідун Денис*).....

Г. ГЕЙНЕ (*Божик Данило*).....

А. ГЛАСБРЕННЕР (*Дроздюк Вікторія*).....

Р. ФОН ГОТШАЛЛЬ (*Лесик Ірина*).....

Г. ФРЕЙЛІГРАТ (*Ковч Тетяна*).....

Г. ГЕРВЕГ (*Гаценко Анастасія*).....

К. ГРАББЕ.....

РЕАЛІЗМ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НІМЕЦЬКОГО РЕАЛІЗМУ

Ф. ГЕББЕЛЬ.....

О. ЛЮДВІГ (*Романюк Вікторія*).....

В. РААБЕ (*Троян Христина*).....

Т. ФОНТАНЕ (*Потапюк Юлія*).....

Л. ТОМА (*Осінович Оксана*).....

Г. БЮХНЕР (*Настенко Софія*).....

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НІМЕЦЬКОГО РОМАНТИЗМУ ХІХ СТОЛІТТЯ

Німецька література, поряд з англійською, належить до тих європейських літератур, де романтизм склався найраніше і набув найпотужнішого розвитку. На німецькому ґрунті він був художнім напрямом, що розвинувся спонтанно, без великих сторонніх впливів, але саме він мав значний вплив на романтичний рух в інших країнах. Водночас романтизм у Німеччині триваліший час, ніж в Англії, зберігав свої позиції і в літературі, і в інших сферах духовної культури, зокрема в музиці й філософії. Без перебільшення можна стверджувати, що найвищі здобутки німецької літератури ХІХ ст. пов'язані передусім з романтизмом, чим вона відрізняється від французької чи англійської, в яких не менш значні досягнення пов'язані з реалізмом.

Як і в інших європейських країнах, романтизму в Німеччині передував преромантизм, який набув тут інтенсивного розвитку. Найзначнішими його проявами були гердеризм і близький до нього рух “Бурі й натиску”, що прокотився Німеччиною двома хвилями: в 70-х і першій половині 80-х років ХVІІІ ст.

Становлення і розвиток романтизму в Німеччині неможливо уявити без Гете й Шиллера. Серед творів Гете особливо великий вплив на літературу романтизму мав “Фауст”, а точніше перша його частина, що побачила світ 1808 р. й була перекладена на французьку мову Ж. де Нервалем. “Фауст” був сприйнятий романтиками як твір органічно близький їм і своїм філософсько-пантеїстичним змістом, і своєю вільною формою. Цей твір Гете послужив важливою опорою у формуванні жанру романтично-ідраматичної поеми з її універсальним змістом і титанічним героєм, що втілює в собі вищі потенції духовної людини; як зазначалося, цей жанр став одним із провідних у літературі зрілого романтизму. Сам же Гете ставився до романтизму неоднозначно. В цілому він вбачав у ньому значне явище й поступальний рух мистецтва, особливо в розкритті внутрішнього світу людини, його глибин і його суперечностей. Близький йому був “органічний світогляд” романтиків і їхнє звернення до народно-національного ґрунту, що, власне, він же й започаткував у своїй “штюрмерській” ліриці. Водночас, йому був чужий “середньовічний міф”, культивований німецькими романтиками, їхній, як на його погляд, надмірний суб'єктивізм і такий же надмірний нахил до фантастичного й містичного. Щодо Шиллера, то він зі своїми ідеальними прагненнями й романтичним засвоєнням природою пафосом легше вписувався в літературу романтизму, і його стосунки з ранніми німецькими романтиками (Шиллер помер у 1805 р.) були рівнішими й дружнішими. Щодо рецепції творчості Гете й Шиллера за межами Німеччини, зокрема в Україні й усій Східній Європі, то їх сприймали в контексті романтизму й відносили до його зачинателів і найвидад'ніших письменників. Розвиток німецького романтизму відбувався в специфічних умовах країни, яка у своєму суспільно-історичному

розвитку відставала від інших західноєвропейських країн. Наприкінці XVIII — на початку XIX ст. Німеччина залишалася країною, обтяженою феодальними пережитками, політично роздробленою, причому в абсолютній більшості держав і володінь, на які вона поділялася, зберігався феодально-абсолютистський лад. Характерно, що найзначніші імпульси, яких зазнавало громадсько-політичне й духовне життя країни в цей період, йшли переважно ззовні, із сусідньої Франції, де відбувалася велика буржуазна революція й подальші бурхливі події. Німеччина виявилася неспроможною підхопити й продовжити “Французькі починання”, революційні виступи відбулися лише в деяких містах найбільш розвиненої Рейнської області. Але країна була втягнена в бурхливі події й процеси, які були започатковані Французькою революцією і продовжувалися до падіння Наполеона (1815). Французька революція викликала великий резонанс у Німеччині, передусім серед бюргерської інтелігенції; її вітали Гете і Шиллер, Гердер і Клопшток, брати Шлегелі й Гельдерлін, Шеллінг і Фіхте, Гегель і багато інших діячів німецької культури. Але найважливішим є те, що французька політична революція послужила важливим стимулом до німецької духовної революції, яка розгорнулася наприкінці XVIII — на початку XIX ст.; активним її учасником була тогочасна німецька література.

Це й становить основний зміст **першого періоду німецького романтизму(ієнський) (1795 — 1806)** і надає йому всесвітньо-історичного значення. Основні явища німецької романтичної літератури цього періоду — діяльність романтиків ієнського гуртка (чи школи) і творчість Ф. Гельдерліна. У цей період була розроблена естетична теорія німецького романтизму і створені твори Ф. Шлегеля і Новалиса. Засновниками школи ієнського романтизму були брати Шлегелі - Фрідріх і Август Вільгельм. їх будинок на межі 18-19 ст. став осередком молодих невизнаних талантів. До кола єзуїтських романтиків входили: поет і прозаїк Новалис, драматург Людвіг Тік, філософ Фіхте.

Німецькі романтики наділяли свого героя творчим талантом: поет, музикант, художник силою своєї фантазії перетворював світ, який лише віддалено нагадував реальність. Міф, казка, легенда, переказ складали ґрунт мистецтва ієнських романтиків. Вони ідеалізували далеке минуле (Середньовіччя), яке намагалися співставити із сучасним суспільним розвитком.

Естетична система ієнських романтиків характеризувалася намаганням відійти від показу реальної конкретно-історичної дійсності і зверненням до внутрішнього світу людини.

Саме ієнські романтики першими зробили вагомий внесок у розробку теорії роману і зі своїх суб'єктивно-романтичних позицій передбачили його бурхливий розквіт у літературі XIX ст.

Другий етап - гейдельберзький - з 1806 до 1815 рр. Центром романтичного руху в цей період став університет у м. Гейдельберг, де навчались, а потім викладали К.Брентано і Л.А.Арнім, які відіграли провідну

роль у романтичному русі на другому його етапі. Гейдельбергські романтики присвятили себе вивченню і збиранню німецького фольклору. У їхній творчості посилювалося відчуття трагічності буття, що мало історичний вплив і втілювалось у фантастиці, ворожій особистості.

В гурток гейдельбергських романтиків входили відомі збирачі німецьких казок брати Грімм. На різних етапах творчості до них був близький Е.Т.А.Гофман. Ще одним визначним явищем німецького романтизму другого періоду була творчість Г. фон Клейста, драматурга й прозаїка, який тримався поза групами й об'єднаннями.

Третій етап німецького романтизму (1815— 1830) припадає на період Реставрації в історії Німеччини й усієї Європи і характеризується новими явищами й тенденціями. Його найзначнішим і найхарактернішим явищем є гротескно-фантастичний романтизм Гофмана, який можна назвати третім етапом еволюції романтизму в Німеччині. Примітним явищем цього періоду була й швабська школа романтиків (Л. Уланд, Ю. Кернер, Г. Шваб та ін.), але новим словом у німецькій романтичній літературі вона не стала. До цього ж періоду відноситься початок творчості Г. Гейне. Найзначнішим центром німецького романтичного руху стає в цей час Берлін, столиця Пруссії: сюди переїжджають Арнім і Brentano, тут розвивається творчість Гофмана і Шаміссо, з Берліном пов'язані Гейне, Граббе та інші письменники-романтики.

Четвертий період німецької романтичної літератури відноситься до 1830 — 1848 рр. Це пізній її етап, позначений великою кількістю груп і тенденцій різного спрямування, а також розвитком течій, що шукали інші — шляхитворчосп. Попри всю її строкатість, найхарактернішою рисою німецької романтичної літератури цього періоду є відхід від пасеїзму, від середньовічно-фольклорних захоплень та замилювань і звернення до сучасності, її громадсько-політична активізація. Це буття илпкпкп романтичної літератури на виклики дійсності, на громадсько-політичне піднесення в країні, викликане французькою Липневою революцією, і, особливо, на зростання опозиційних і демократичних настроїв перед німецькою революцією 1848р. (“передберезневий період”). До цього періоду відноситься розквіт творчості Гейне і творчість великої групи письменників-романтиків, пов'язаних з революцією 1848 р. та її ідеологією (А. Г. Гофман фон Фалерслебен, Г. Гервег, А. Гласбреннер, Ф. Фрейліграт, Р. фон Готшаль та ін.).

Німецький романтизм не зникає і після революції 1848 р., його струмись відчутний також у німецькій реалістичній літературі другої половини ХІХ ст.

Ф.ШЛЕГЕЛЬ

(10 березня 1772 — 11 січень 1829)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

Карл Вільгельм Фрідріх фон Шлегель — німецький письменник, поет, критик, філософ, лінгвіст. Він і його старший брат Август Вільгельм були головними теоретиками Йенського романтизму.

Фрідріх Шлегель народився в сім'ї пастора Йоганна Адольфа Шлегеля. За бажанням батьків готувався спочатку до торгової діяльності, потім в Лейпцигу вивчав право, нарешті взявся за вивчення філології разом з братом в Геттінгені. Головним предметом його занять були стародавні мови і література. Після закінчення курсу в університеті він, оселившись в Дрездені, перший час продовжував займатися старожитностями. Захоплюючись творами Вінкельмана, який пояснив красу і значення грецького мистецтва і виклав у

науковій формі її історію, він задумав зробити те ж саме для грецької поезії. У листопадів книжці «Берлінського щомісячного журналу» за 1794 року він помістив статтю «Про школи грецької поезії», в якій ділив історію грецької поезії на 4 епохи: іонічну, коли переважав епос і панувало почуття природи, доричну — з переважанням лірики, — являла перехід від природи до ідеалу, аттичну, коли в трагедії ідеал був досягнутий, і александрійську — епоху занепаду і розкладання. Тут вперше Шлегель проявив свою здатність до влучних і яскравих характеристик. У 2-й статті, надрукованій в тому ж журналі: «Про естетичні достоїнства грецької комедії», він розбирає комедії Арістофана швидше, втім, з історико-філологічної точки зору. У наступній статті «Про межі прекрасного» він говорить більш про елементи прекрасного, ґрунтуючись на листах про естетику Шиллера. За нею йдуть статті про комедії Арістофана і про становище і гідність грецької жінки. Стаття про те, як зображували грецьку натуру грецькі поети, має значення лише як підготовча робота до статті «Про Діотіми», що представляє характеристику грецьких жінок, наповненою перебільшеними похвалами грецьким поглядам на жінку, ідеалізующою гетер і нападаючою на помилкову соромливість сучасних жінок.

Ф. Шлегель теж неодноразово звертався до художньої творчості, писав вірші, драми («Аларкос»), прозові твори, серед яких найзначнішим є роман «Люцинда» (1799). Художні твори Ф. Шлегеля носять своєрідний програмо-вий характер, в них ставилася мета практичного втілення теоретичних накреслень автора, що вносило елемент схематизму й ілюстративності. Стосується це й роману «Люцинда», який був єдиним художнім твором цього автора, що викликав значний резонанс, але напівскандального характеру. Добропорядних бюргерських читачів обурювало надто вільне й відверте, за їхніми мірками, змалювання любовних відносин героїв роману, митців Юлія і Люцинди («все буття — це безперервне богослужіння єдиній любові»), до того ж в його героях неважко було розпізнати самого Шлегеля і Доротею Фейт, з якою він жив у вільному шлюбі, а також особисто-інтимний підтекст сюжету твору. В плані суто літературному все це мало стати підтвердженням тези Ф. Шлегеля про те, що роман робиться з простого й найближчого матеріалу — з авторського життєвого досвіду.

Написаний роман «Люцинда» у вільній експериментальній формі, в його структурі організуючим є принцип романтичного суб'єктивізму, не скутого формальними рамками самовираження митця. Звідси фрагментарність хаотичність композиції, не вільна від навмисності. Складається роман з мозаїки різноструктурних фрагментів: тут маємо ліричні сповіді й патетичні декларації, філософські й публіцистичні відступи, листи, динамічні діалоги, вставну новелу. «Божевільною маленькою книжкою» назвав роман автор, але зробив він це пізніше, коли далеко відійшов від вираженого в ньому умонастрою і прийняв католицизм.

НОВАЛІС

(2 травня 1772 — 25 березня 1801)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

Фрідріх фон Гарденберг, який обрав собі псевдонім Новаліс (з лат. — той, хто обробляє цілину) був найобдарованішим митцем в енському гуртку і одним з найобдарованіших серед німецьких романтиків. Походив Новаліс із старовинного, але збіднілого дворянського роду, і його батько, який служив чиновником, прагнув дати синові практично корисну освіту. З десяти років відвідував церковну школу, але не зміг там вчитися через сувору дисципліну. Згодом переїхав з батьком до Вайсенфельса. 1790 року вступив до гімназії в Айслебені. У 1790—1791 роках вивчав право в Єнському університеті, де

затоваришував з Фрідріхом Шиллером. З 1791 до 1793 року вивчав право в Лейпцизькому та Віттенберзькому університетах, згодом вивчає геологію у Фрайбурзі, здобуває фах інженера-гірника й служить на солеварні поблизу Єни. Поряд з усіма цими заняттями він вивчає філософію і не припиняє її вивчення до кінця життя. Свій філософський світогляд Новаліс називав “магічним ідеалізмом”. Сутність його “магічного ідеалізму” й полягає у ствердженні повної влади людини у світі природи й духовному світі. Він вірив у те, що у людині, зокрема в людському тілі, закладені такі сили й можливості, про які людина й не підозрює.

Біля містечка Теннштедт, де Новаліс працював писарем, він випадково познайомився з дванадцятирічною Софі фон Кюн. 1795 року відбулися таємні заручини Новаліса та Софі фон Кюн, проте дівчина рано померла (у 15 років). Після закінчення університету в 1797 році, Новаліс почав вивчати теологію. В одній зі своїх статей — «Християнство або Європа», що була опублікована посмертно, висловив думку, що Німеччина здатна рухатися вперед лише за допомогою середньовічної католицької церкви та рекомендував кинути всі сили на її відродження. Водночас Новаліс розуміє роль науки та комерції для розвитку Німеччини. Тож він пропонує компроміс між церквою, торгівлею та наукою. Роль організатора суспільного прогресу в роздумах Новаліса було відведено католицькій вірі.

Вдруге побрався Новаліс в грудні 1798р., його нареченою стала Юлія фон Шарпентьєр, дочка фрайбергського професора Йоганна Фрідріха Вільгельма Туссена фон Шарпентьєра

Новаліс не встиг втілити в життя жодну зі своїх суспільних ідей. Він помер у віці неповних 29 років від сухот.

Псевдонім «Новаліс» Фрідріх фон Гарденберг обрав у 1798 році для своєї першої важливої публікації «Blüthenstaub» (Пилок квітів), де було зібрано поетичні та філософські фрагменти. Публікація з'явилася в журналі братів Шлегелів «Athenaeum».

З філософськими ідеями Новаліса, з його «магічним ідеалізмом» органічно пов'язана його художня творчість, вони у нього взаємопроникають і взаємовиражають, розділити їх неможливо. Серед поетичних творів Новаліса виділяються два його цикли — “Гімни до ночі” й “Духовні пісні” (втім, поділ його творчості за “родами поезії” досить-таки умовний, бо й прозові його твори наскрізь поетичні). Перший цикл був навіяний несподіваною смертю нареченої поета, п'ятнадцятилітньої Софії Кюн, яка була ним пережита дуже болісно.

Яскравий представник німецького романтизму, Новаліс був вельми талановита не лише в літературному плані – багато він домігся і в науці. Вміння знаходити наукових догм і методиками застосування в самих несподіваних місцях зіграло ключову роль в його успіху.

Л. ТІК

(31 травня 1773 — 28 квітня 1853)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

Народився у родині канатника. Батько мав необхідні статки, тож Тік зміг здобути прекрасну освіту в одній із найкращих гімназій — Фрідріх-Вердерівській, де він навчався з 1782 до 1792 р. У гімназії Тік познайомився з В. Г. Вакенродером, вплив якого помітно позначився на формуванні його естетичних і літературних уподобань. У 1793 р. друзі відвідали Нюрнберг і Бамберг, що були центрами культурного життя Німеччини в епоху Дюрера. Вихований у гімназії інтерес до літератури, історії, мов визначив подальший вибір освіти Тіка. З 1792 до 1794 р. він вивчав історію, теологію та філософію в університетах Галле, Геттінгена, Ерлангена. Після закінчення університету Тік

співпрацював з відомим видавцем Ф. Ніколаї, діяльність якого значною мірою сприяла поширенню в Німеччині тривіальної літератури та прищепленню читацькій публіці смаку до такого читива. Саме у видавництві Ніколаї Тік вперше познайомився із законами белетристики, самотутнім представником якої у романтичній літературі він, зрештою, і став.

Початок творчої діяльності Тіка припадає на 1795—1796 рр. У 1795 р. побачили світ його твори «Абдалла, оповідання», написане ще у 1792 р., та «Примирення, оповідання». Проте літературне визнання Тіку приніс роман «Історія пана Вільяма Ловелла» у трьох томах, створений у 1795—1796 рр. У 1796 р. Т. розпочав і свою перекладацьку діяльність — вийшла в світ його інтерпретація п'єси В. Шекспіра «Буря». У 1797 р. поряд з публікацією своїх оповідань Тік видав книгу «Сердечні виповідання схимника-любителя мистецтв» В. Г. Вакенродера — твір, що справив потужний вплив не лише на формування естетичних уподобань самого Тіка, а й романтизму загалом.

У 1797 р. Тік здобув визнання як самотутній драматург і новеліст. Побачили світ такі його твори, як «Кіт у чоботях, дитяча казка у 3-х діях з інтермедіями, прологом та епілогом, твір Петера Леберехта», а також «Народні казки, видані Петером Леберехтом» у трьох томах; до збірника увійшла й казка «Білявий Екберт».

У 1798 р. помер Вакенродер. Для Тіка це була величезна втрата. Тік вважав його не лише своїм другом, а й духовним наставником. Підтвердженням духовних та душевних зв'язків з Вакенродером став роман «Мандрі Франца Штернбальда» удвох томах. У 1799 р. Тік зблизився із Й. К. Ф. Шиллером — провідником енських романтиків. У енському гуртку романтиків Тік — один із послідовних шанувальників творчості В. Шекспіра та М. де Сервантеса, твори яких він перекладає і видає. Інтерес до Відродження у Тіка не слабшав ніколи, такою ж відданою була його любов до старої німецької поезії. Ще у 1793 р. Вакенродер у листі до Тіка звертав увагу на непідробну вартісність і дивовижні чари старонімецької поезії: «Принагідно зауважу, — пише Вакенродер, — що ти вельми мало знаєш старонімецьку літературу, якщо знаєш лише міннезингерів. Вона взагалі у нас надто мало знана. А поза тим, у ній є чимало доброго, цікавого та своєрідного, і вона безмірно важлива для історії нації та духу». Тік завжди був непоганим учнем, а свідченням його чудових знань у царині німецької поезії давніх часів стала публікація у 1803 р. збірника «Пісні кохання швабської епохи в новій обробці».

У 1805 р. Тік зміг здійснити свою мрію про подорож до Італії. З липня 1805 до осені 1806 р. він мандрував країною Рафаеля, Мікеланджело, Л. да Вінчі, а в 1817 р. він, перекладач В. Шекспіра, знаний у Німеччині як шанувальник театру старої Англії, відвідав Британські острови.

У 1842 р. Тік отримав запрошення пруського короля Фрідріха Вільгельма IV і переїхав у Берлін, де йому судилося прожити останнє десятиліття свого життя, працюючи у придворному театрі. 28 квітня 1853 р. Тік помер, залишивши величезну художню та критичну спадщину, щоправда, вельми неоднорідну за своїми естетичними критеріями та значенням.

В. ВАКЕНРОДЕР

(13 червня 1773 — 13 лютого 1798)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

Вільгельм Генріх Ваккенродер – німецький письменник, найближчий друг Людвіга Тіка. Народився в родині чиновника. Навчався в одній гімназії з Л. Тіком, яка давала ґрунтовну гуманітарну освіту.

Був одним з ранніх романтиків енської школи і одним з перших підняв традиційні для романтизму питання. Крім того, на думку А.С. Дмитрієва, Ваккенродер не лише своєю творчістю, але й прикладом власного життя справив великий вплив на формування ідейно-естетичної платформи

нової літературної школи. Багато його ідеї відіграли важливу роль у подальшому розвитку романтизму. Підняв проблему протистояння духовного світу людини і реальної дійсності, сам він був художником, чия творча особистість прагнула до ідеалу. Рік виходу книги Ваккенродера (1797) можна вважати першою датою німецького романтизму, спочатку ще не диференційованого і виявляє більш-менш цілісне світовідчуття. «Серцеві виливу» склали невеликі ліричні статті про мистецтво і художників і повість про невдачу музиканта, Йосипа Берглінгера, що має автобіографічне значення. У книзі Ваккенродера розповів про своє життя, повної поривів до творчості і сумнівів в своєму покликанні, отруєної нерозумінням оточуючих. Внутрішньо об'єднує книжку настроїв, - це благоговіння перед мистецтвом як божественним одкровенням.

Відштовхуючись від раціоналізму, Ваккенродер схиляється перед середньовічним мистецтвом, чи не роз'єднаним, а пов'язаним з релігією. Вдумуючись в цей добродійний для нього зв'язок, Ваккенродер вбачає в ньому лише вираження загальної життєвої цілісності на основі віри.

Мистецтво входило в цю органічну цілісність як одне із складових, нею породжених і її зміцнювальних елементів. Окремі види мистецтва - поезія, музика, живопис і архітектура - також органічно зливаються у Ваккенродера воедино, в один грандіозний синтез. Синтетичне мистецтво, вперше проголошене Ваккенродер, стало мрією романтиків, яку від них успадкували близькі їм по духу художники наступних поколінь.

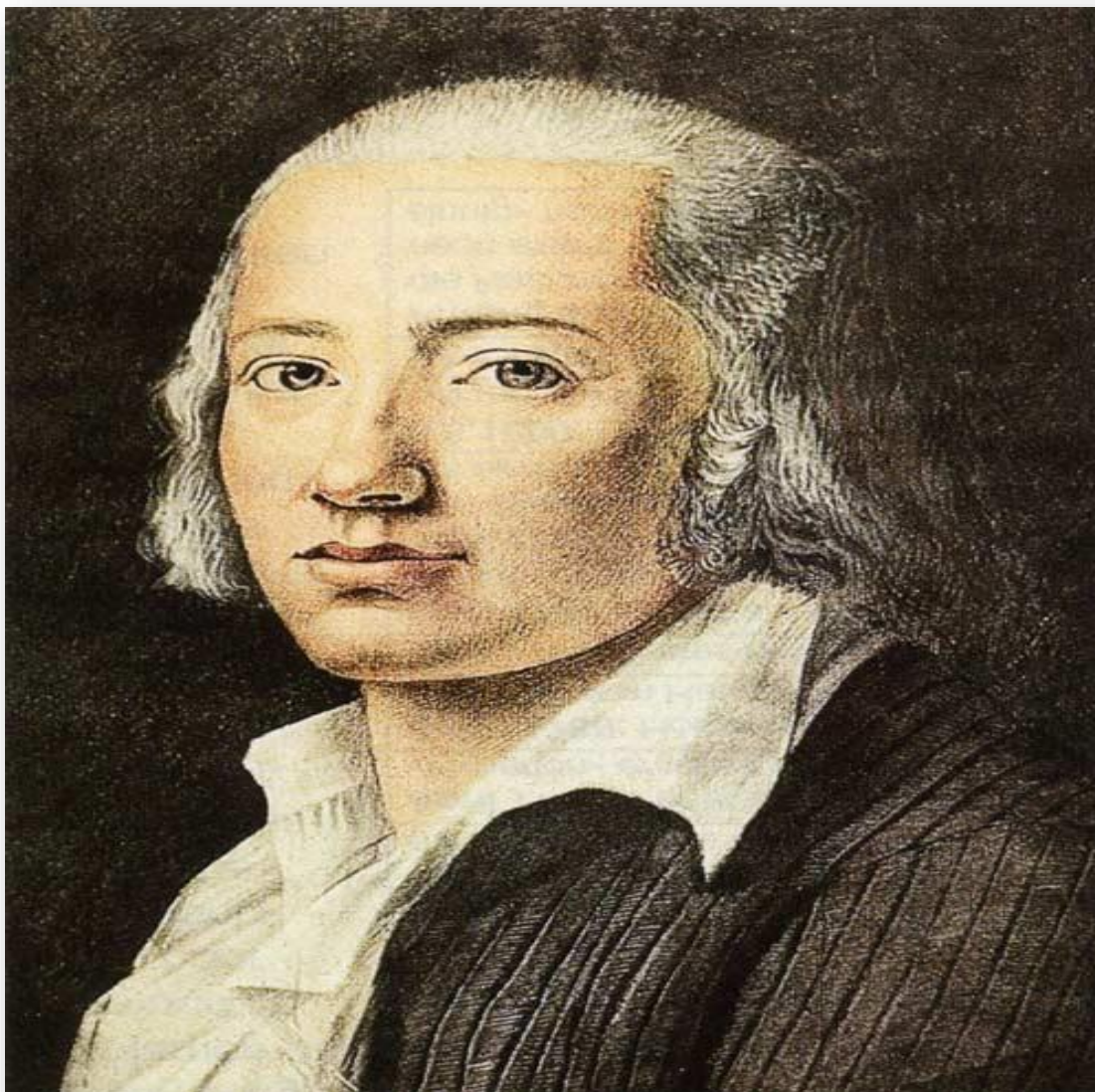
Ваккенродер не був письменником у повному значенні слова (чи не встиг скласти), він залишив головним чином нотатки своїх роздумів про мистецтво, які й лягли в основу двох знаменитих збірок — “Сердечних звірень ченця, закоханого в мистецтво” (1797) і “Фантазій про мистецтво” (1799), які були підготовлені, доповнені й опубліковані Тіком, друга — вже після смерті Ваккенродера. За словами Тіка, у першій книзі йому належить сьома частина тексту, в другій — десь близько половини. Та як слушно зазначив Р. Гайм, “нотатки Ваккенродера відзначаються такою оригінальністю, такою своєрідністю, якої не знайти у Тіка ні в його вимислах, ні в поетичному тоні, а зроблені ним доповнення є не чим іншим, як наслідуваннями”. Тік зобов'язаний своєму другу і ідеєю роману «Franz Sternbalds Wanderungen» (Мандрі Франца Штернбальда) - розповідь про подорож, яке здійснив один з учнів А. Дюрера в Рим.

Стиль Ваккенродера характеризується типовими рисами раннього романтизму: піднесеністю, відсутністю образів елементарних відчуттів, фрагментарністю викладу, в якому міркування переплітається з розповіддю і описом.

Яскраво виражена Ваккенродера ідеалізація середньовіччя взагалі і німецького середньовіччя, порушила любов і інтерес до вивчення національної старовини, мала величезні наслідки в подальшій історії німецького романтизму.

Ф. ГЕЛЬДЕРЛІН

(20 березня 1770 — 7 червня 1843)

БІОГРАФІЯ та ТВОРЧІСТЬ

Народився Гельдерлін в сім'ї бідного пастора у Швабії, виховувався у монастирських школах у Денкендорфі та Маульбронні, а далі навчався у Тюбінгенській семінарії, де дружив з Г.В.Ф. Гегелем і Ф.В. Шеллінгом (вони теж були студентами цієї семінарії). Навчання у Тюбінгенській семінарії збіглося з початком і розгортанням Французької революції, палким прибічником якої став Гельдерлін. У четверту річницю штурму Бастилії троє друзів — Г., Гегель і Шеллінг — посадили у дворі семінарії "дерево свободи" і виголосили біля нього клятву на вірність ідеалам революції. Слід зазначити, що із трійці приятелів вірність цій клятві зберіг до кінця лише Гельдерлін, але

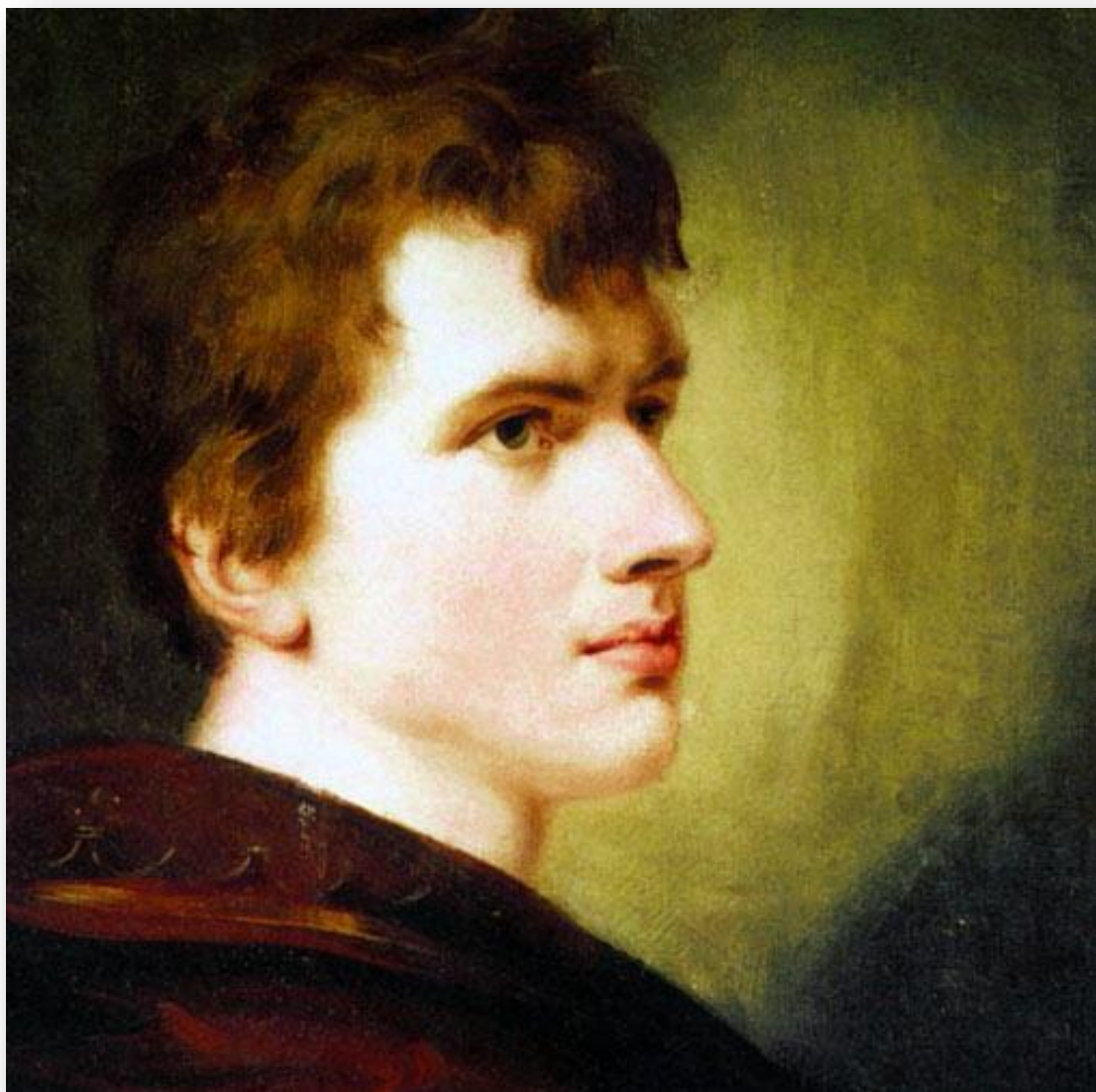
заплатив він за цю вірність ідеалам молодості найтяжчою ціною. Ще студентом Тюбінгенського університету Гельдерлін почав писати вірші. Закінчивши навчання в Тюбінгені, Гельдерлін відмовився прийняти духовний сан і через кілька місяців опісля, у грудні 1793 р., поїхав у Тюрінгію, де розташовувалися тодішні центри німецької духовної культури — Веймар та Йена. Це була спроба молодого поета включитися в основний потік духовного та літературного життя країни. Проте він не був прийнятий ані неокласицистичним Веймаром, ані романтичною Йеною, і це значною мірою спричинилося до того, що Гельдерлін виявився приреченим на самотність і невизнання.

У 1794-1795 Гельдерлін жив у Єні. У 1794 році відвідував лекції Фіхте в Єнському університеті. Тут у центрі романтичного руху, він познайомився з представниками нового літературного напрямку; саме тут у Гельдерліна виявилися перші ознаки іпохондрії. У травні 1796 р., відмовившись від подальшої боротьби, Гельдерлін залишив Єну. Настав найкращий, франкфуртський, період життя поета (1796—1798), осяяний коханням до Діотими — Сюзетти Гонтар, дружини купця Гонтара, в домі якого він служив гувернером. Він пережив високе творче піднесення, завершив першу частину роману «Гіперіон», створив низку поетичних шедеврів. І скрізь у цих творах присутня Діотима. Головні теми його поезії цього періоду — природа, Еллада, Діотима, кохання до неї, причому виступають вони не розрізнено, а в органічній єдності. У пізніші періоди творчого життя його дедалі більше непокоїли суперечності пореволюційної дійсності, зростаючі розбіжності між його ідеальними прагненнями та наявним буттям. Це знайшло вияв уже в романі «Гіперіон, або Самітник у Греції», завершеному 1799 р. Восени 1798 р. він змушений був залишити Франкфурт. Наступні півтора року він жив у сусідньому Гамбурзі та час від часу зустрічався із Сюзеттою Гонтар.

У червні 1800 р. Гельдерлін поїхав у Нюртінген до матері, звідти через деякий час — у Штутгарт, де створив знамениті «штутгартські» гімни та елегії («Архіпелаг», «Пілігримство», «Хліб і вино» та ін.), а опісля — у Швейцарію. Його душевний неспокій зростав, він не міг довго втриматися на жодному місці. Наприкінці 1801 р. несподівано виїхав до Франції, у Бордо, де теж найнявся домашнім учителем. За півроку він залишив Бордо і якимось дивом добрався до Нюртінгена; вкрай виснажений і напівбожевільний, у жебрацькому лахмітті, він не впізнавав нікого, і його важко було впізнати. Це був перший напад тяжкої душевної хвороби, яка, однак, ще на деякий час його відпустила. У 1802-1806 рр. Гельдерлін повернувся до свідомого життя і творчості, яка спершу в цей період набула значної інтенсивності. Він перекладав оди Піндара та трагедії Софокла, писав свої пізні поеми та поезії, що відзначаються глибиною змісту та художньою оригінальністю («Мати Земля», «Єдиний», «Патмос», «Німеччина»). З 1805 р. напади душевної хвороби стали дедалі частішими та тривалішими, а наступного 1806 р. остаточно обірвалося свідоме життя та творчість поета, хоча фізичне його існування продовжувалося до 1843р.

А. ФОН АРНІМ

(26 січня 1781 — 21 січня 1831)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

Людвіг Ахім фон Арнім походив із дворянського роду Арнім, його батько був камергером пруського королівського двору і був представником великого юнкерства. Дитинство Ахіма пройшло в сімейному палаці в центрі Берліна. Його прадід був багатим бюргером, торговцем і улюбленцем короля Фрідріха Вільгельма I. Ахім фон Арнім ріс під суворим наглядом своєї бабусі в Берліні, де відвідував відому гімназію Іоахімсталь. В цей час він уважно вивчав праці Канта і Гердера, які справили на нього великий вплив. Така освіта позбавила Арніма від ряду консервативних політичних переконань. Після закінчення гімназії він не став солдатом, а вступив до університету на юридичний факультет. Там він з надзвичайним завзяттям зайнявся фізикою і хімією, про

що свідчить цілий ряд його природничо-наукових творів. Однак скоро Арнім познайомився з Клеменсом Brentано, анархічно налаштованим поетом-романтиком, який став більш ніж на десять років його найближчим другом. Ця зустріч визначила все його подальше життя: Арнім став дотримуватися думки, що його заняття фізикою не буде корисним для науки, і вирішив присвятити своє життя літературі.

У 1802 році Арнім разом з Brentано почав подорож по Рейну, що здавалося обом друзям ідеалом поетичного життя, близькою до народу. Одягаючись під час подорожі в брудну і неналежну своїм соціальним статусом одягу Арнім настільки помітно порушив традиційні суспільні підвалини, що про цю надмірність згодом писала Беттіна Brentано, і навіть сам Клеменс Brentано, який засумнівався, чи не затримає того в такому вигляді місцева влада. Подорож, що тривала чотири роки, дозволила друзям оглянути південну Німеччину, Швейцарію, Італію, Францію. Закінчивши подорож, Арнім разом з Brentано поїхали в Гейдельберг і приступили до створення збірки німецьких народних пісень, зібраних ними під час поїздки. Однак скоро гейдельберзький гурток розпався майже одразу після тривалої поїздки Арніма в Кенігсберг. Після неї Арнім став жити в Берліні, і заглибився в заняття поезією. Тоді ж стали проявлятися політичні устремління Арніма, стурбованого долею Пруссії. В цей час матеріальне становище письменника було жалюгідним: занурений в літературні суперечки, Арнім навіть своїм зовнішнім виглядом показував байдужість до суспільних норм.

У 1811 році фон Арнім таємно одружується на сестрі свого близького друга Беттіні Brentано. Беттіна фон Арнім стала його вірним соратником у справі збирання фольклору. Через роки шлюбу у Арніма з'явилося семеро дітей, і він уже не міг вести замкнуту усамітнене життя. Щоб забезпечувати свою сім'ю необхідні умови для життя, Арнім в 1814 році зосередився на управлінні сімейним господарством, отриманим у спадок. Арнім відчував свій письменницький обов'язок і був переконаний, що літератор повинен позитивно впливати на хід історії. Також Арнім вважав, що історія і поезія нерозривно пов'язані, і часто змішував в своїх новелах реальні історичні події з вигадкою, що багаторазово піддавалося критиці його друзів-літераторів.

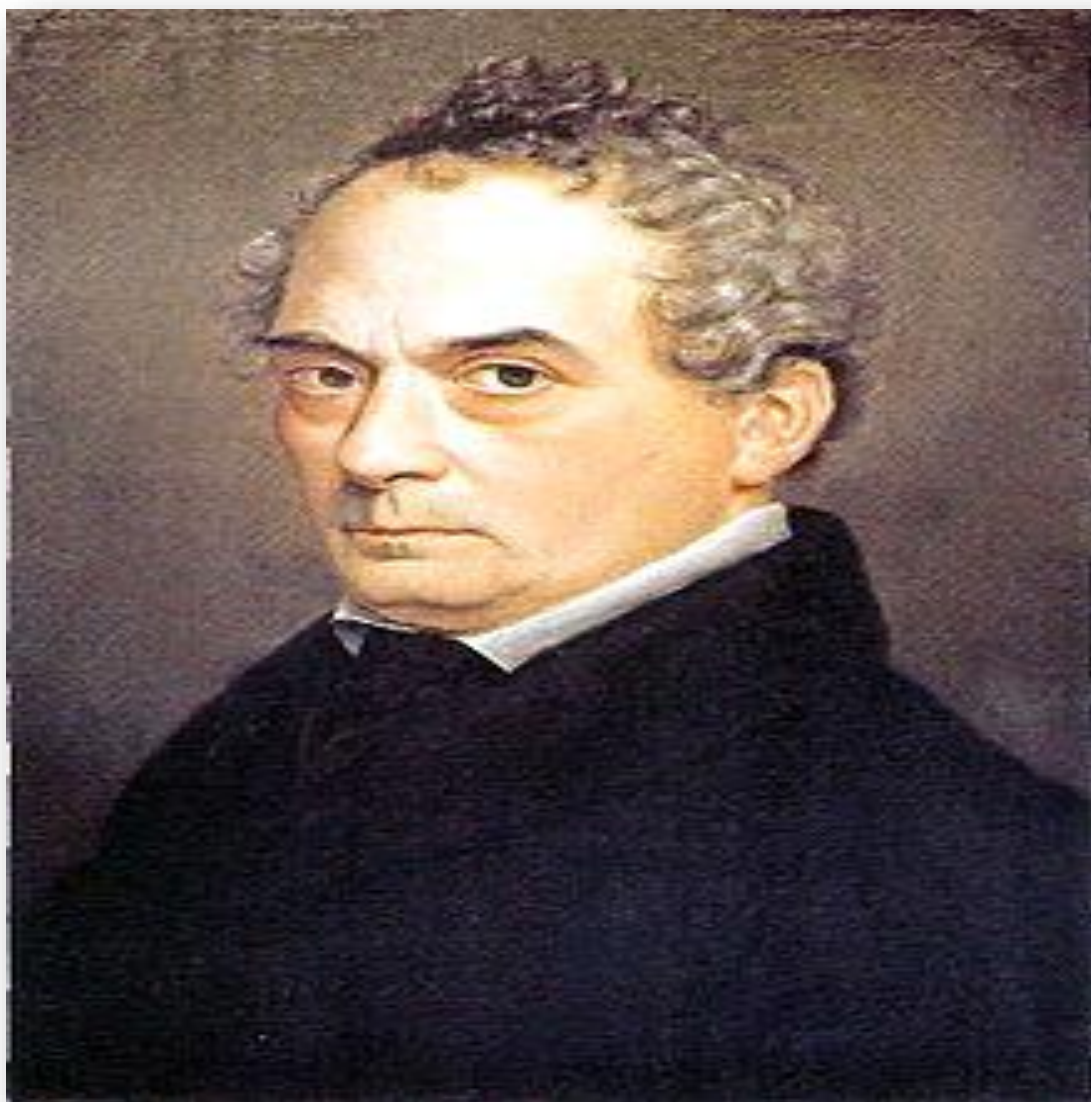
Арнім перебував у своєму маєтку до самої смерті в 1831 році, присвятивши себе літературній праці.

Автор романів «Бідність, багатство, злочин і спокутування графині Долорес» (1810), «Хранителі корони» (1817, друга частина посмертно - 1854), повістей «Ізабелла Єгипетська, перша любов імператора Карла V» (1812), «Рафаель і його сусідки» (1822, опублікована в 1824) та інших, новел «Одержимий інвалід у форті Ратон» (1818) та інших. Разом з Brentано склав антологію народних пісень «Чарівний ріг хлопчика («Des Knaben Wunderhorn») у трьох томах (1805-1808), що зробила значний вплив на розвиток німецької лірики XIX століття.

Арнім вводить фантастику в історичну новелу («Ізабелла Єгипетська»), де діють альраун і голем), що поєднується з точними історичними деталями.

К. БРЕНТАНО

(8 вересня 1778 — 28 липня 1842)

БІОГРАФІЯ та ТВОРЧІСТЬ

Він народився в сім'ї Петера Антона Brentano, італійського неогоціанта, який переселився в одне з найбільших торгових міст Німеччини — Франкфурт-на-Майні. Петер Brentano належав до достатньо заможних людей, його справа процвітала, але особисте життя не склалося. Померла перша дружина, залишивши старшого Brentano з п'ятьма дітьми на руках. Клеменс, як і його сестра Беггіна, відома німецька письменниця, народився від другого шлюбу, в якому було 12 дітей, але й цей союз закінчився передчасною смертю другої дружини — Максиміліани Ларош. Тато Brentano, багатодітний батько, попри все, намагався дати всім дітям освіту. Маючи замкнутий і впертий характер, Клеменс віддавав перевагу вправлянню в поезії та малюванню над заняттями..

Клеменс протягом усього свого життя зберіг особливу прихильність до матері. У жінках, які відіграли величезну роль у творчій біографії Brentano, він завжди шукав і почасти знаходив риси схожі з матір'ю. Не менш значну роль у житті Brentano відіграли і його сестри: Софі, яка рано пішла з життя, але була особистістю, безумовно, обдарованою і поетичною, і, звичайно, Беттіна, яка називала старшого брата своїм "духовним близнюком". Ще в Кобленці Brentano познайомився з Герресом. У 1801—1802 рр. вийшов друком роман "Годві", який сам автор назвав "здичавілим". У ньому відобразились і жахливі враження від перебування в домі тітоньки Мен, і вплив ідей енських романтиків, що позначилось перш за все на особливій зацікавленості проблемами мистецтва, образом художника. У ці ж роки автор спробував свої сили в комедії "Понсе де Леон", зінтшпілі "Веселі музиканти", написав "Хроніку одного мандрівного школяра".

У 1802 р. разом з Арнімом фон Арнімом Brentano здійснив подорож по Рейні. Там він закохався у незнайомку. Важко достовірно вказати, хто ця кохана Brentano, з більшою часткою ймовірності можна стверджувати, що нею могла бути й Софі Меро, з якою у 1803 р. Brentano одружився. Сімейне життя Клеменса та Софі було короточасним і складним. Поховавши трьох дітей, у 1806 р. Brentano втратив і Софі.

У 1803 р. Brentano разом із Софі Меро перебрались у Гейдельберг. Розпочався період тісного співробітництва з Ахімом фон Арнімом. Спільно вони випускали "Газету для відлюдників". У 1806—1808 рр. вийшла друком збірка "Чарівний рік хлопчика", задум якої виник ще під час першої подорожі Арніма і Brentano по Рейні. Метою авторів збірки було "збирання в одне ціле свого розділеного на частини народу, роз'єданого мовою, державними забобонами, релігійними помилками". Вихід друком уже першого тому збірки привернув увагу сучасників. Тексти, що увійшли до збірки в основному були взяті зі стародавніх книг з бібліотеки Brentano. Brentano та Арнім суттєво "осучаснювали" текст, намагалися максимально виявити авторське "Я".

У 1811 році Brentano виїхав з Берліна і провів два наступні роки в Богемії, а потім у Відні.

Працював над книгами, в яких втілював перероблені записи про видіння: «Страждання Господа нашого Ісуса Христа» (1833), «Життєпис святої діви Марії», «Роки вчення Христа» і біографія Анни Катерини Еммерік. Книга «Сестри милосердя» (1831) стала одним з вищих досягнень німецької прози.

У 1833 році Brentano познайомився в Мюнхені зі швейцарською художницею Емілією Ліндер. Починають з'являтися вірші, присвячені Ліндер, а також в 30-і роки XIX століття казки «Прекрасні ніжки Фанферлізхен», і «Півник, Курочка і Кудахточка» році). Однією з найцікавіших його робіт є і 102-рядкове вірш «Альгамбра».

Останні роки життя Brentano відзначені меланхолією і смутком. Він помер в 1842 році в Ашаффенбург, в будинку свого брата Крістіана.

Г. ФОН КЛЯЙСТ

(18 жовтня 1777 — 21 листопада 1811)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

Генріх фон Клейст німецький драматург, поет прозаїк. Один із зачинателів жанру оповідання («Маркіза д'О» 1808, «Землетрус у Чилі», «Заручини на Сан-Домінго»).

1912 р., до сторіччя з дня смерті письменника, заснована престижна німецька літературна премія Генріха Клейста.

Походив зі старовинної аристократичної родини. Батько, Йоахім Фрідріх фон Клейст, служив штаб-капітаном при інфантерії в гарнізоні Франкфурта-на-Одері. Мати Генріха, Юліана Ульріке, була другою дружиною Йоахіма. У них народилося п'ятеро дітей: Фридерика, Августа Кароліна, Генріх, Леопольд Фрідріх і Юліана.

У 1810 здружився з Генрієттою Фогель, хворою на рак. Генрієтта і Генріх вирішили разом покінчити з собою — здійснити нав'язливу ідею, з якою Кляйст не раз вже звертався до своєї дружини Марії, якій він з великим натхненням написав перед смертю: «Я знайшов подругу з душею, як в молодого орла, що згодна померти зі мною». У 1811 Клейст застрелився, попередньо застреливши свою подругу.

Клейсту була близька улюблена німецькими романтиками ідея “світу-театру”, що прийшла із культури бароко, але у нього вона наповнюється іншим, ніж у Тіка чи Гофмана, філософсько-психологічним змістом, отримує похмуро-трагічну інтерпретацію. Характерним у цьому плані є його перша драма “Родина Шроффенштайн ” (1802). До раннього періоду творчості Клейста належить також драма “Роберт Гюскар” (1802 — 1803). Він прагнув створити драму нового типу, що мала стати в рівень з найвищими творіннями світової драматургії. І хоч ті, кого він знайомив з твором, давали захоплені відгуки, Клейст, якого вічно мучили сумніви в написаному ним, у приступі відчаю спалив рукопис. Від неї вцілів лише фрагмент десь на півтисячі рядків, який переконливо засвідчує велику художню силу твору.

Однім з найперших серед письменників Клейст виявив напружений інтерес до загадкових глибин людської душі, до світу підсвідомого. Ці тенденції намітилися ще в його ранніх творах, але з усією виразністю проявилися вони в драмах середнього періоду: “Пентесілеї” (1807) і “Кетхен із Гейльбронна” (1807 — 1808). Дія драми “Кетхен із Гейльбронна” розігрується в середньовіччі, автором вона означена як “велика історична вистава із рицарських часів”.

До середнього періоду творчості Клейста належить також комедія “Розбитий глечик” (1806) — єдиний його твір, що мав певний успіх у сучасників і був поставлений на сцені Веймарського театру, яким керував Гете. Але треба ще звернути увагу на структурні новації в цій п'єсі. Її можна розглядати як попередника “драми з аналітичною композицією”, котра була введена в європейську драматургію Г. Ібсеном і набула великого поширення наприкінці ХІХ і в ХХ століттях. Структурна своєрідність цього жанрового різновиду полягає в тому, що основна подія, яка в класичній драматургії становила кульмінацію п'єси, тут переноситься в передісторію, відбувається до підняття завіси, а на сцені показуються й аналізуються її наслідки. Саме так і побудований клейстівський “Розбитий глечик”, з усіма формальними ознаками п'єси з аналітичною композицією.

Найвідомішим прозовим твором Клейста є повість “Міхаель Кольгаас” (1808 — 1810), в основу сюжету якої покладено дійсні події, вичитані автором із старовинної хроніки ХVІ ст. Цей сюжет автор трактує в дусі традиції творів про “чесних бунтівників”, що склалася в літературі “Бурі та натиску”.

На твори Генріха фон Кляйста писали музику такі відомі композитори як Август Вільгельм Амброс, Гуго Вольф (симфонічна поема “Пентесілея”), Ганс Пфіцнер (опера «Кетхен з Гайльбронна»), Ганс Вернер Генце (опера «Фрідріх Гомбурзький»). Його драми, новели і навіть есе багаторазово екранізувалися.

ЯКОБ ТА ВІЛЬГЕЛЬМ ГРИММ

(1785-1863) (1786-1859)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

Якоб і Вільгельм Грімм народилися 4 січня 1785 року і 24 лютого 1786 року в Ганау поблизу Франкфурта. В сім'ї було дев'ять дітей, лише шість з яких пережили дитинство. Вони провели своє раннє дитинство в сільській місцевості. З 1790 по 1796 рік родина Грімм жила неподалік від будинку магістрату Гессен, а батько працював на принца Гессена.

Однак, коли Якобу, старшому братові, було одинадцять років, їх батько Філіп Вільгельм помер, і сім'я переїхала в тісну квартиру. Через два роки також помер їхній дідусь, залишивши їхню матір надіятися тільки на себе. Якоб почав спеціалізуватися в історії та структурі німецької мови. Описані ним відносини

між словами стали відомі як закон Грималь. Брати Грималь зібрали величезні за обсягом дані.

Обидва брата вступили у гімназію Фрідріха в місті Кассель а потім обидва вчилися філософії й праву в Марбурзькому університеті. Фрідрії Савіньї заснував історично-юридичну школу університету, що об'єднувала юристів, лінгвістів та істориків.

У 1808 році Якоб був назначений головним бібліотекаром короля Вестфалії, а в 1812 році брати Грималь опублікували свої перші томи казок

В останні роки брати працювали над словником німецької мови (*Deutsches Wörterbuch*), перший том якого було опубліковано в 1854 році.

Якоб залишився холостяком до його смерті, але Вільгельм був в шлюбі з Доротею Відд, дочкою фармацевта від якої в 1825 році брати почули розповідь про червоний капелюшок. У них було четверо дітей.

Вільгельм помер у Берліні 16 грудня 1859, в той час як Яків продовжував роботу над словником і пов'язаних з ним проектами, аж до його смерті в Берліні 20 вересня 1863 року. Брати поховані на цвинтарі при церкві Св. Матвія в Берліні (район Шенеберг).

Активну роль у розвитку німецького романтизму відіграли Я. і В. Грималь, які теж входили до гейдельберзького гуртка. Ці видатні вчені-філологи допомагали Арніму й Brentano у збиранні народних пісень, а згодом підготували й видали знаменитий збірник "Дитячих і сімейних казок" (1812 — 1814). На відміну від видавців "Чарівного рога хлопчика", вони не допускали вільного поводження з фольклорними пам'ятками і публікували науково вивірені тексти, прагнучи зберегти своєрідність народної фантазії і мови. Вони видали також пам'ятки німецької середньовічної літератури — поезію майстерзингерів, епічні поеми «Сад троянд» і «Бідний Генріх», тваринний епос «Райнеке-лис», написали дослідження «Германські героїчні сказання». Слід ще тут згадати книгу Я. Грималь «Германська міфологія», яка започаткувала міфологічну школу в філологічних науках. Загалом же праці й публікації братів Грималь відіграли неабияку роль у розвитку німецького романтизму, в його ствердженні на шляху, відмінному від того, яким ішли енські романтики, в його вкоріненні і німецькій старовині, в національній духовній і літературній традиції.

У багатьох людей виникає питання: казки братів Грималь - це оригінальні твори чи записи народних переказів?

Відповідь на нього не однозначна. Брати Грималь, особливо Якоб, надзвичайно суворо ставилися до того, щоб в їхньому переказі не було ніякого спотворення, ніякої переробки на сучасний лад, на власний смак. Вільгельм, був більше поетом, ніж ученим, вважав, що потрібна художня обробка матеріалу. Втім, ці розбіжності були навіть корисні: завдяки ним брати знайшли свій єдиний стиль - живий, простодушний, іноді лукавий. Казкам братів Грималь притаманна зрозумілість і простота викладу, доступність сприйняття.

Е. ГОФМАН

(24 січня 1776 — 25 червня 1822)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

Народився 24 січня 1776 р. у Кенігсберзі. Шлюб батьків був дивним. Батько — Крістоф Людвіг Гофман — служив адвокатом при пруському верховному суді в Кенігсберзі. Біографи зазначають, що він був схильний до пиятики. Матір — Ловіза Альбертина Дерфер — була жінкою надзвичайно побожною, відлюдькуватою, зі схильністю до пієтизму. Подружнє життя цих цілковито різних людей супроводжувалося частими сімейними скандалами, які призвели врешті-решт до того, що через декілька років після народження сина вони розірвали шлюб. Матеріалів, котрі свідчили би про те, як жилося хлопчикові у бабусиному будинку, збереглося обмаль. Відомо, що ні матір, ні

дядько — Отто Вільгельм Дерфер — не дуже піклувалася про виховання хлопця. Єдиною людиною, від котрої хлопчик отримував хоч трохи любові і піклування, була тітка — Йоганна Софі Дерфер. Він виріс досить замкнутою дитиною, важко сходився з людьми. У Кенігсберзі Гофман зустрів і перше кохання. Об'єктом його поклоніння стала Дора Гатт, котра була старша від нього на 9 років і була матір'ю вже 5 дітей. Гофман давав їй уроки музики і боготворив свою кохану. Саме образ Дори Гатт вгадується у героїні-баронесі із новели «*Майорат*», написаної значно пізніше. Перше кохання принесло Гофману більше страждань, аніж радості. Скандал, що вибухнув у кенігсберзькому товаристві, змусив Гофмана прийняти пропозицію з Глогау. У 1796 р. він покинув Кенігсберг і до 1798 р. працював у суді міста Глогау. Заняття юриспруденцією не приносили Гофману задоволення, а перебування в товаристві дядька Йоганна Людвіга не відповідали його духовним запитам. Єдиним порятунком залишалися заняття мистецтвом.

Саме у Глогау відбулися важливі для Гофмана зустрічі. Тут він познайомився з Йоганном Самуелем Гампе, обдарованим музикантом, котрий, як і Гофман, змушений був служити чиновником. Дружба з Хампе пов'язувала Гофмана усе життя. Не менш важливою була й зустріч з художником Алоїзом Молінарі. Разом з ним Гофман розписував церкву єзуїтів у Глогау, а через декілька років закарбував образ художника в новелі «*Церква єзуїтів*», яка з'явилася у збірці «*Нічні оповідання*». Склавши у червні 1798 р. іспит референтарія, Гофман поїхав у Берлін. Шлях його пролягав через Дрезден, де він був захоплений творами Корреджо і Рафаеля.

Перший берлінський період життя Гофмана припав на 1798–1800 рр. У 1800 році Гофман успішно закінчив курс юридичних наук в Кенігсберзькому університеті і пов'язав своє життя з державною службою. У цьому ж році він покинув Кенігсберг і до 1807 року працював у різних чинах, у вільний час, займаючись музикою і малюванням. Бурхливе життя Берліна подобалося Гофману. Тут був написаний зінгшпіль «*Маска*» (1800). 1800–1802 рр. Гофман провів у **Познані**. Як спостережлива людина, він не міг не помітити ставлення поляків до пруських чиновників, які заповнили Познань. Гофману, серед предків котрого були люди різних національностей, був чужий пруссацький націоналізм, тому коли доля звела його з чарівною полькою Михалиною Рорер-Тищинською, голубокою і темноволосою Мішею, він, не вагаючись, повінчався з нею 26 липня 1802 р. Відтоді м'яка і терпляча Михалина стала вірним другом і опорою для Гофмана, розділивши з ним до кінця усі важкі випробування, яких у їхньому житті було чимало.

Разом з юною дружиною Гофман змушений був покинути Познань. Так вони опинилися у глухому містечку на березі Вісли — Плоцьку. «Ув'язнення» тривало з 1802 по 1804 рр. Найважчою у цей час була для нього відсутність культурної атмосфери.

Г. ГЕЙНЕ

(13 грудня 1797 — 17 лютого 1856)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

Народився Генріх Гейне 13 грудня 1797 року в м. Дюссельдорф у небагатій єврейській родині. Батько, людина лагідна, добра, привітна, торгував крамом, але в комерції йому не щастило, тому сім'я постійно зазнавала матеріальних нестатків. Мати майбутнього поета, донька відомого лікаря, була освіченою жінкою (досконало володіла англійською і французькою мовами), багато читала, і любов до читання намагалася передати дітям. Вона перша помітила в синові "божу іскру" любові до літератури і підтримала її. Гейне неодноразово звертався у своїй творчості до милого його душі образу матері.

Вчився Гаррі в початковій школі, а згодом у Дюссельдорфському католицькому ліцеї. Побудоване на суцільному зубрінні, навчання давало йому мало радощів. Іноді доводилося терпіти і побої вчителя.

Коли Гаррі виповнилося 17 років, постало питання про його майбутнє. На сімейній раді було вирішено зробити з Гаррі комерсанта. В 1816 р. батьки відправляють його в Гамбург до багатого дядька, банкіра, Соломона Гейне, де він мав пройти школу ділової людини.

У будинку дядька поет провів три роки; почувався він тут незатишно, на становищі бідного родича, у середовищі, яке було йому чужим. Тут же він пережив першу інтимну драму, кохання до кухини Амалії, яка ним зневажила і вийшла заміж за прусського аристократа. Молодий Гейне присвятив їй свої ранні вірші, з яких згодом склався цикл "*Страждання юності*".

Упевнившись, що комерсанта з племінника не вийде, дядько погодився допомогти йому здобути вищу освіту, власне, утримувати його під час навчання. У 1819 р. Гейне вступив до Боннського університету на юридичний факультет, але з більшим задоволенням відвідував заняття з філології та філософії. Саме в університетські роки завершилося становлення Гейне - поета.

1825 року Г.Гейне закінчив університет і одержав диплом юриста. П'ять років він жив у різних містах Німеччини, знайомився з багатьма людьми, зокрема, подружився з російським поетом Ф.Тютчевим, який служив у російському посольстві в Мюнхені.

У травні 1831 року Гейне поїхав до Франції і став політичним емігрантом до кінця своїх днів. Він постійно жив у Парижі, тільки в 1843-1844 рр. ненадовго відвідував Німеччину. Його друзями були французькі письменники Беранже, Бальзак, Жорж Санд, Мюссе, Дюма... Проте розлука з батьківщиною гнітила його до самої смерті.

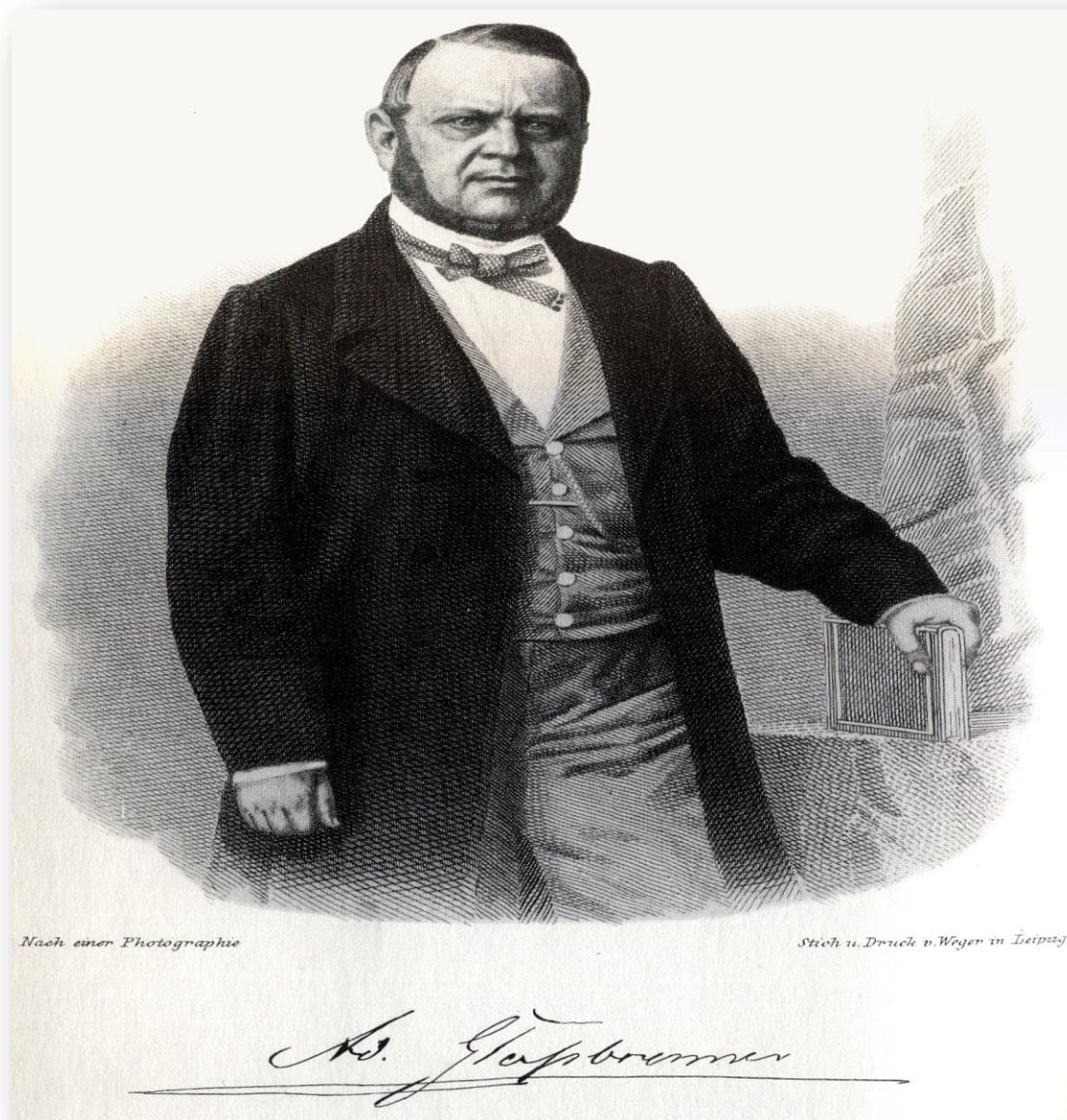
Гейне було майже 37, коли він познайомився з молодою вродливою французенкою Ксенією Ежені Міра, яку поет вперто називав Матильдою. Селянка за походженням, вона приїхала до Парижа в пошуках щастя і жила у своєї тітки, допомагаючи їй торгувати взуттям. Через рік Гейне одружився з нею.

З 1846 року сили Гейне підточувала страшна хвороба - сухоти спинного мозку. З роками хвороба прогресувала. Весною 1848 року поет востаннє самотійно виходив з дому. Останні вісім років життя Гейне, зазнаючи невимовних фізичних страждань, пролежав у ліжку (за його словами, у "матрацній могилі"). Але й у цей час він продовжував писати. Напівсліпий, нерухомий, він правою рукою піднімав повіку одного ока, щоб хоч трохи бачити, а лівою на широких аркушах паперу виводив величезні літери.

Помер Гейне 17 лютого 1856 р. Його останніми словами були: "Писати!.. Паперу, олівця!..". Виконуючи останню волю Гейне, його поховали без релігійних обрядів, без надгробних промов у Парижі. За труною йшли друзі, знайомі.

А. ГЛАСБРЕННЕР

(27 березня 1810 — 25 вересня 1876)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

Адольф Гласбреннер - німецький письменник-гуморист і сатирик, редактор. «Винахідник химерного-бешкетного типу, літописець бідермейерського Берліну, навіть батько берлінського віцу (жарту)». Свою найвідомішу роботу він творив під псевдонімом «Бреннглас» (Запалювальне скло) з 1832 по 1850 р. у серії «Берлін, з чим його їдять і п'ють». За світоглядом демократ, учасник політичного і літературного руху Німеччини ХІХ ст. під назвою Молода Німеччина.

Адольф народився у Берліні, мав трьох братів. Його батьки були дрібними німецькими бюргерами, мали невеличку майстерню жіночих прикрас. Вони хотіли, щоб Адольф з часом став теологом, тому для початку віддали його у гімназію Фрідріха-Вердера. Влітку 1827 року Адольф Гласбреннер почав свої перші публікації у газеті *Berliner Courier* у вигляді загадок для рубрики «Дами Сфінкс». За ними слідували роботи на замовлення, переважно некрологи у віршованій формі. У 1829 році він скористався можливістю співпрацювати у новоствореному берлінському видання Ойленшпигель, який позиціонував себе проти Пруссії. Незважаючи на те, що журнал був перейменований двічі, він був заборонений, і в 1830 році Гласбреннер вирішив стати журналістом і вільним письменником. Із січня 1832 видавцем "Берлінського Дон Кіхоту", призначеного для спілкування з освіченою публікою. Після цього він публікував дуже успішні "копійчани" книжечки, писані в основному на берлінському діалекті. За свою політичну і моральну сатиру Адольф Гласбреннер неодноразово піддавався цензурі.

Після одруження 15 вересня 1840 з гарною високоосвіченою актрисою Аделе Пероні він жив у Нойштреліці (Мекленбург). Там він написав свою найуспішнішу роботу "*Новий лис Райнеке*", яка була заборонена відразу після її опублікування, так само як і більшість серійних випусків «Берлін, з чим його їдять і п'ють». З початком березневої революції у 1848 р. поспішив у Берлін, але через два роки повернувся до Нойштреліці. Своєю діяльністю він створював великі проблеми для місцевого уряду і під його тиском змушений залишити місто і разом з дружиною перебратися до Гамбургу. У Гамбурзі подружжя прожило щасливим життям вісім роков. В цей час Гласбреннер плідно працював і публікувався в гамбурзьких гумористичних часописах. Лише в 1858 році Адольф Гласбреннер міг повернутися до Берліна, а з 1868 року видавав газету в "Берлінський понеділок". Вже в Берліні він вступив до масонської конфедерації. У Гамбурзі він став членом масонської ложі *Zum Pelikan*.

В роках 1833-1849 опублікував багато оповідань з ілюстраціями про берлінське життя в серії під назвою "Берлін, з чим його їдять і п'ють" і в 1837-1858 в серії "Строкатий Берлін", також з ілюстраціями. Завдяки своїм оповіданням, Гласбреннер став засновником популярної сатиричної літератури, пов'язаної з сучасним йому Берліном.

Адольф Гласбреннер справедливо вважається, за своєю різкою, живою і витриманою в народному дусі манерою, батьком берлінської дотепності. Його гумор позначений оксюморонами і деякі з його виразів стали в Німеччині крилатими. В тій же манері написані його "*Життя і гонка вільного світу*", "*Берлінське народне життя*", "*Картини і мрії з Відня*". Найбільш чудовими його творами є "*Заборонені пісні*", 1843 р. і комічна епопея "*Новий лис Райнеке*", 1845. З інших творів можна відзначити "*Комічний народний календар*", "*Перевернутий світ*", "*Людина Каспар*", "*Комічна тисяча і одна ніч*".

Р. ФОН ГОТШАЛЛЬ

(1823 - 1909)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

Рудольф фон Готшалль - німецький поет, письменник, літературний критик та історик літератури. Редактор літературного журналу «Unsere Zeit» («Наш час»). Батько відомого шахіста Г. Готтшала.

Рудольф Готшалль народився 30 вересня 1823 року в місті Бреслау в сім'ї пруського офіцера-артилериста. Він здобув освіту в гімназіях в Майнці і Кобурзі, потім навчався в Растенбурзі в Східній Пруссії. У 1841 році він вступив на юридичний факультет в Університет Кенігсберга, але був виключений за свої політичні погляди; закінчити навчання він зміг тільки в Берліні. Ще будучи студентом, прийняв живу участь в ліберальному русі того

часу і видав анонімно *«Пісні сьогодення»* (2 вид., 1842) і *«Цензура біженців»* *«Zensurflüchtlinge»* (2 вид., 1843). Сповнені юнацьким натхненням, вони відразу принесли молодому поетові велику популярність. Його політичні погляди продовжували стояти на шляху його юридичної кар'єри, і він вирішив повністю присвятити себе літературі. Взявши на себе завідування драматичною частиною кенігсберзького театру, Готшалль написав для нього драми *«Сліпий Алькала»* і *«Джордж Байрон»*, що мали великий успіх. Переселившись в 1848 році в місто Гамбург, Готшалль написав трагедію *«Hieronymus Snittger»* і потім *«Ульріх фон Гуттен»* і *«Maximilian Robespierre»* Вони відкривають собою цілий ряд бурхливо-революційних драматичних і ліричних творів, написаних Готшаллем протягом 1848-1850 року: драма *«Die Marseillaise»*, трагедії *«Lambertine von Méricourt»* і *«Ferdinand von Schill»*, *«Wiener Immortellen»* і *«Gedichte»*. Цей період «бурі і натиску» закінчився художнім лірико-епічним віршем *«Die Göttin, ein hohes Lied vom Weibe»* (1853), сюжетом якого послужив епізод з Великої французької революції .

У *«Карло Зено»* (1854) Готшалль переходить до спокійного епосу. Тоді ж з'явилася краща його комедія *«Пітт і Фокс»*, що мала величезний успіх на всіх німецьких сценах. У той же час Готшалль надрукував ряд історико-літературних критичних робіт, з яких особливо видаються *«Німецька національна література першої половини XIX ст»* (1855 і пізніше) і *«Поетика, поезія та її форми»*(1858 і пізніше.)

Рудольф Готшалль, що надавав «сучасності» теми більшого значення, ніж поетичним достоїнств, іноді повертався до тенденційним поем; так, Кримська війна надихнула його поему *«Севастополь»* (1856), вступ на престол Наполеона - історичний етюд *«Імператор Наполеон III»*. Більш об'єктивні його *«Нові вірші»* (1858) .

Великий успіх мала трагедія *«Мазена»* (1859), менший - комедії *«Die Diplomaten»* і *«Die Welt des Schwindels»*. З подальших творів Готшалля слід зазначити: *«Reisebilder aus Italien»* (1864); *«Мая»* (1864), на сюжет з останнього індійського повстання; поема *«König Pharao»* (1872); трагедії *«Der Nabob»*, *«Karl XII»*, *«Katharina Howard»*; драми: *«Die Rose vom Kaukasus»*, *«Bernhard von Weimar»*, *«Amy Robsart»*, *«Arabella Stuart»*; комедія: *«Ein Vater auf Kündigung»*. Всі його *«Dramatische Werke»* увійшли в 12 томів (2 изд., 1888); частина його критичних етюдів видана під заголовком: *«Porträts und Studien»* (т. I і II: *«Litterarische Charakterköpfe»*, 1870; т. III і IV: *«Paris unter dem zweiten Kaiserreich»*, 1871) і *«Litterarische Totenklänge und Lebensfragen»* (1885; етюд про Байрона переведений в *«Російській думці»*, 1888. Крім того, Р. Готшалль видав збірку своїх останніх віршів *«Janus»* (1873 рік) і *«Erzählende Geschichten»* (1876). Також він звернувся до романів: *«Im Banne des schwarzen Adlers»* (4 видавництва., 1884); *«Welke Blätter»*, *«Das goldene Kalb»*, *«Das Fräulein von St. Amaranthe »*, *« Die Erbschaft des Bluts »*, *« Die Papierprinzessin »*, *« Verschollene Grössen »* і іншим .

У 1877 році прусський король зробив його дворянином.

Рудольф фон Готшалль помер 21 березня 1909 року в місті Лейпцигу.

Г. ФРЕЙЛІГРАТ

(17 червня 1810 - 18 березень 1876)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

Німецький поет, перекладач, видатний представник революційної поезії 1848 р. та романтизму.

Родом із заможної бюргерської сім'ї, призначався батьками до купецького звання, служив клерком в банкірською конторі. Його видатний талант рано звернув на себе увагу Граббе і Шамиссо. У 1833 р з'явилася перша збірка його віршів, відразу склав йому гучне ім'я і викликав загальні симпатії до молодого поета, який до того ж виділявся незвичайною, цікавою зовнішністю і чарівністю своєї захопленої натури.

У 1838 р з'явився друга збірка віршів, і з цього часу Фрейліграт мав можливість відмовитися від ненависної йому комерційної кар'єри, оселився в Дармштадті і цілком віддався поетичній творчості. У цей перший період своєї творчості Фрейліграт був чистим романтиком. Він сильно захоплювався Віктором Гюго, особливо його «Orientales», і став одним з найбільш видних представників екзотизму в німецької романтичної поезії. Найзнаменитіші, що мали величезний успіх вірші і поеми Фрейлиграта в цьому роді: «Прогулянка на левах», «Mohrenfürst», «Der Blumen Rache», «Принц Євген, благородний лицар» і ін. У них позначається характерне для романтика прагнення бігти від дійсності в світ фантазії, впиватися фарбами екзотичної природи, вигадувати яскравий, казковий Схід, нічого спільного з дійсним не має.

Характерні риси екзотичної лірики Фрейліграта полягають в строкатості фарб, в шуканні всякого роду контрастів, як зовнішніх, так і внутрішніх (бедуїни показують в пустелі газету, або серед гулянки у військовому таборі лунають звуки церковного хоралу).

Пальми і леви постійні аксесуари поезії Фрейліграта цього періоду; таке прославляння Сходу втратило свою чарівність з падінням романтизму і тепер збуджує лише посмішку своєї фальшивістю і наївністю; але воно саме і створило свого часу величезний успіх Фрейліграт. Поряд з екзотичними віршами Фрейліграт виявляв істинний ліричний талант у віршах, як, наприклад, в знаменитому «О, боже як довго, ти можеш любити».

У 1840-х рр. з «співачом пальм і левів» відбулася різка зміна: його охопило революційне настрої тодішньої Німеччини, і він став одним з кращих співаків революції.

Ще в 1842 році він став отримувати (про це клопотав Олександр фон Гумбольдт) пенсію від прусського короля, будучи противником будь-якої партійності. Але через два роки він відмовився від пенсії і цілком приєднався до демократичної партії. Він оселився на час в Швейцарії, а потім в Лондоні, де вступив на комерційну службу

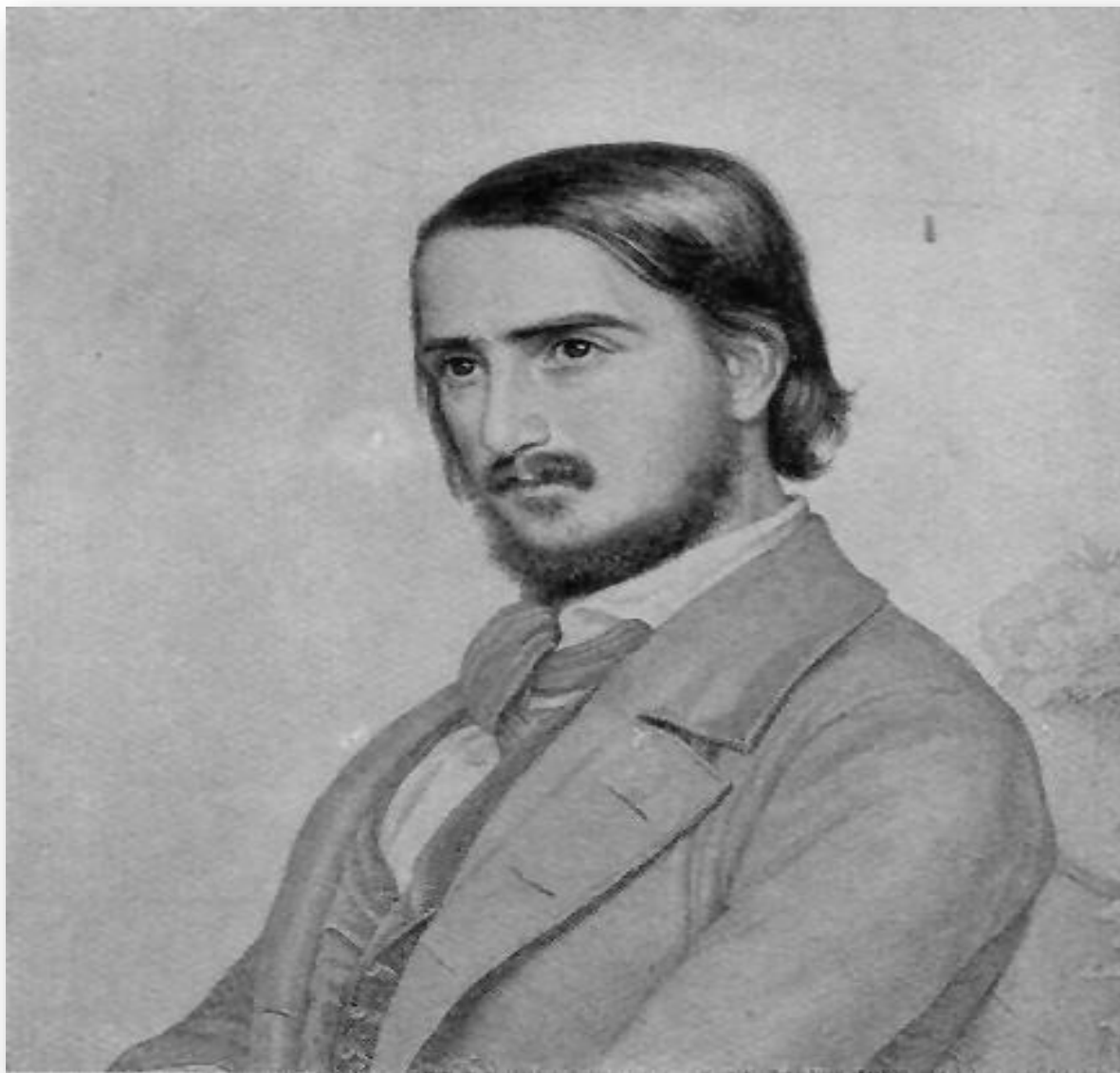
Кращі твори революційного періоду його діяльності зібрані в збірках: «Glaubensbekenntniss» (1844), «Ça ira» (1846), «Neuere politische und sociale Gedichte» і ін. У віршах цього періоду багато тенденційності й однобічності, але в кращих з них, як, наприклад, в «Мертві живим» і «Берлін», звучить глибокий пафос і могутнє обурення, піднесене їх над всією поезією того часу, не виключаючи віршів Гервега. У 1870 р, заразившись шовіністичними настроями тодішньої Німеччини, він написав популярні пісні: «Hurrah Germania» і «Trompete von Vionville» - дуже щирі і потужні.

Повне зібрання творів Фрейлиграта вийшло в Нью-Йорку (1867) і в Штутгарті (1870; 6 вид., 1898). Після смерті Фрейлиграта вийшло: «Залишився Фердинанд Фрейліграт» («Мезена», «Der Eggerstein»)(Оборонний камінь???, Штутгарт, 1883).

Дружина поета Іда Фрейліграт перекладала на німецьку мову англійських поетів. Старша дочка Кеті Фрейліграт перекладала вірші батька на англійську.

Г. ГЕРВЕГ

(31 травня 1817 — 7 квітня 1875)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

Георг Гервег німецький революційно-демократичний поет, публіцист, перекладач та представник романтизму

Георг Фрідріх Рудольф теодор Гервег народився 31 травня 1817 в сім'ї шинкаря Людвіга Ернста Гервега та Розіни Катаріни Гервег. Хоча родина не мала проблем з фінансами, дитинство Георга було нещасливе, оскільки батьки часто сварилися. У 12 років мати забрала його з гімназії рідного міста. Наступного року (1828) Гервег переїхав до родичів. У віці 13 років захворів на хорею - хвороба, що супроводжується галюцинаціями та судомами.

З 1831 по 1835 відвідував семінарію у монастирі Маульбронн, де почав видавати шкільну газету та писати вірші. З 1835 вивчав теологію і право у Тюбінгенському університеті як стипендіат Тюбінгенської богословської семінарії, але вже наступного року його вигнали за порушення громадського спокою. Гервег відвідує лекції з філософії, літературознавства та історії. З 1836 працював незалежним письменником у Штутгарті, а з 1837 — у журналі Августа Левальда «Європа» та у газеті Карла Груцкова «Телеграф для Німеччини». У 1839 був вимушений емігрувати у Швейцарію, через те, що на маскараді образив офіцера і йому загрожував штраф та призив на військову службу, яку він мусив проходити в Ульмі.

Втеча привела його спочатку у Еммінсгофен, де він писав статті для газети "Deutsche Volkshalle", а потім до Цюриха, де Гервег редагував журнал «Народний дім», а також познайомився з членом студентського братства та поетом Августом Фолленом. Влітку 1841 р. вийшла перша частина «Віршів живої людини», що представила собою полемічну відповідь «Листам померлих» Германа фон Пюклера-Мускау і миттєво зробила його знаменитим.

З осені 1841 по лютий 1842 здійснив подорож до Парижа, де зустрівся з Генріхом Гейне, який пізніше у своєму вірші «Проти тенденції» іронічно назве Гервега «залізним жайворонком». Через його уїдливі коментарі у «Аугзбурзькому всезагальному журналі» цюриський суд засудив Гервега виплатити грошовий штраф.

На зворотному шляху до Швейцарії він знайомиться у Лейпцигу з анархістом Михайлом Бакуніним, який буде все більше впливати на Гервега у його пізніших працях. По поверненні до Швейцарії поет отримав право на проживання у кантоні Базель-Ланд. Він одружується з Еммою Зігмунд, донькою берлінського банкіра.

Незважаючи на всі заперечення та поради Карла Маркса й Фрідріха Енгельса, він з маленьким озброєним військом радикал-демократичних повстанців поспішив на допомогу до Фрідріха Хекера в Баден під час Березневої революції. 27 квітня 1848 р. Німецький демократичний легіон був розбитий вюртемберзькими військами біля Шопфхайма. Добровольчі загони Фрідріха Хекера, так звані взводи Хекера, були розбиті й переслідувані за неділю до цього біля Кандерна у Шварцвальді. Після цієї поразки Гервег був вимушений знову тікати, і знову втеча привела його до Швейцарії.

Поразку революції 1848 г. Гервег сприйняв як крах усіх своїх сподівань та ідеалів, але продовжив у своїй власній творчості традиції демократичної літератури 40-х рр. У поезіях, статтях та фейлетонах викривав європейську реакцію. На прохання Ф.Лассалю у 1863 р. створив гімн для «Всезагального німецького робітничого руху», будучи під впливом «Пісні до британців» Шеллі. Також перекладав твори Ламартіна та Шекспіра на німецьку мову.

Останні роки життя Георг прожив у Берліні, а помер 7 квітня 1875 р. в Баден-Бадені.

К. ГРА́ББЕ

(11 грудня 1801 — 12 вересня 1836)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

Крістіан Дітріх Граббе - німецький драматург-романтик - народився 11 грудня 1801 в Детмольде (Німеччина).

Навоколишнє його домашня обстановка (батько був в Детмольде доглядачем виправного будинку і завідував касою позик) і безладне виховання несприятливо відгукнулися на розвиток таланту Граббе і складі його характеру. Навчався праву в Лейпцигу та Берліні, хотів стати актором і режисером, дружив з Тиком і Гейне (останній назвав Граббе «напідпитку Шекспіром»).

На 18-му році він написав трагедію «Герцог Готландській» - одне з кращих своїх творів. У Берліні Граббе зблизився з гуртком Гейне. Сприйняв ідеологію романтичної угруповання «Буря і натиск». Привертаючи до себе своєю обдарованістю, Граббе в той же час відштовхував від себе всіх своєю цинічністю і неприборканістю. Після невдалої спроби знайти в Дрездені результат своїм прагненням до акторської діяльності Граббе повернувся на батьківщину і отримав місце аудитора при військовому суді.

Невдалий шлюб, невдоволення своїм животінням в невеликому місті сильно його гнобили; він намагався знайти забуття в розгульне життя, що викликало ще більші сімейні негаразди і позбавлення місця. На запрошення Іммерман Граббе переїхав в Дюссельдорф, де хотів почати нове життя; але звичка взяла своє. У розладі з самим собою і з суспільством, з абсолютно засмученим здоров'ям Граббе в 1836 повернувся в рідний Детмольд.

Крістіан Дітріх Граббе помер 12 вересня 1836 року в Детмольде.

Характер його таланту з достатньою яскравістю визначився в перших творах, які з'явилися під назвою «Драматичні розповіді» (1827), в які, крім згаданого «Герцога Готландських», увійшли: «Маріус і Сулла» - трагедія, «Нанетта і Марія» - комедія, «Жарт, сатира, іронія і глибокий сенс» і кілька драматичних нарисів. Із захватом розпачу Граббе занурювався в глибини людського серця і історії, намагаючись вирішити найважчі і темні загадки людського характеру. За першими творами пішли трагедії «Дон Жуан і Фауст» (1829), «Фрідріх Барбаросса» (1829), «Імператор Генріх VI» (1830), «Наполеон, або Сто днів» (2 вид. 1871) - саме оброблене з його творів; далі драматична казка «Попелюшка» (1838) і фрагментарна, але чудова трагедія «Ганнібал» (1838). Його «Битва Армінія» (1838) виявляє вже ознаки втоми.

У всіх трагедіях Граббе характеристика розвивається на шкоду дії, внаслідок чого вони абсолютно непридатні для сцени. За висловом Готшала, душа Граббе нагадує вулкан, з кратера якого вивергається лава поезії, але біля підніжжя зараз же застигає в твердий камінь. Зібрання його творів видано Р.

Готшалем (1870) і Блюменталь (1875) з біографією.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НІМЕЦЬКОГО РЕАЛІЗМУ ХІХ СТОЛІТТЯ

Один з найцікавіших періодів в історії світової літератури — ХІХ ст. Його по праву зараховують до золотого фонду світового мистецтва. Динамічний розвиток економічного буття, науки, політичні, соціальні процеси у світі, особливо на європейському континенті, дали новий поштовх розвитку мистецтва. У вирі цих процесів перебувала й література, то як форма аналізу й відображення тогочасної епохи, то як фактор, який свідчив про існування нової — естетичної — дійсності, твореної письменником за законами, властивими тільки літературі.

У ході цієї боротьби заявили про себе, розвивалися і сходили з літературних обріїв напрями, жанри, постаті. Література цієї доби в кожній країні мала свої особливості, пов'язані зі специфікою суспільного життя, історії, національного характеру. Але простежується певна закономірність, зокрема провідна роль двох літературних напрямів — романтизму і реалізму, які наприкінці ХІХ ст. поступаються модернізму.

Поряд з романтизмом як художньою системою великого значення в європейських літературах ХІХ ст. набуває реалізм. Деякий час вони розвивалися нейтрально. Проте романтизм був домінуючим художнім напрямом першої половини століття, а реалізм другої.

Реалізм (лат. *realis* — речовий, дійсний) — літературно-мистецький напрям, який полягає у всебічному відображенні взаємин людини і середовища, впливу соціально-історичних обставин на формування особистості, йому притаманні історизм, соціальний і психологічний аналіз, показ і взаємодія типових характерів за типових обставин «саморозвиток» характерів, достовірність, намагання відтворити світ як непросту єдність суперечливих начал. Після смерті Гете в 1832 р. класично-романтичний період в німецькій літературі підійшов до кінця. Політична реальність епохи не відповідала піднесеним уявленням письменників попереднього періоду. У філософії, яка повернула до матеріалізму, провідне місце належало Л. Фейербахом і К. Марксу.

У літературі все більше уваги приділялося соціальної дійсності. Лише в 1880-і рр.. реалізм був потіснений натуралізмом з його радикальними програмами.

Зростаючим усвідомленням ролі середовища характеризується розвиток прози в середині і наприкінці ХІХ в. Кращі досягнення відносяться до жанру новели, який успішно культивувався в Німеччині приблизно з 1800 р. Проте в силу обмеженого обсягу новела не могла втілити доленосні громадсько-політичні зміни в житті нації. К.Л. Іммерман (1796-1840 р.) у романі Епігони (1836 р.) спробував зобразити крах старого громадського порядку під натиском меркантильності. Аморальному суспільству Іммерман в Обергофі, однією з частин роману Мюнхгаузен (1838-1839 р.), протиставив образ "здорового" прямодушного селянина. Життям селян присвячені і романи швейцарця І.

Готхельф (псевд.; наст. ім'я - А. Бітціус, 1797-1854 р.). З'являються перші вдалі романи на діалектах, зокрема твори Ф. Ройтера (1810-1974 р.) на нижньонімецький 3 часів французького навали (1859 р.) і його продовження. Інтерес читачів до чужоземної життя задовольняли такі письменники, як Ч. Зілсфілд (справж. ім'я К. Постль, 1793-1864 р.), чия книга Судновий журнал (1841 р.) багато в чому сприяла формуванню у німців образу Америки. Черпаючи натхнення в рідній Вестфалії, німецька поетеса Аннетта фон Дросте-Гюльсгоф (1797-1848 р.) створила власну ліричну мову. Лише в ХХ ст. відкрилося значення праць австрійця А. Штифтера (1805-1868 р.), який зосередив увагу на першоосновах існування в природі і суспільстві (Етюди, 1844-1850 р.). Його ідилічний роман Бабине літо (1857 р.) відзначений консервативними тенденціями, що підсилювалися після революції 1848 р., і вірністю гуманістичному ідеалу в душі Гете; герої Штифтера нерідко приходять до стоїчного смирення. Цей же мотив відіграє важливу роль у творчості уродженця Північної Німеччини Т. Шторми (1817-1888 р.). Слідом за ранніми ліричними новелами - серед них особливо виділяється Іммензее (1850 р.) - вийшли ще більш вражаючі *Aquis submersus* (лат.; Поглинання водами, 1876 р.) і *Вершник на білому коні* (1888 р.). В. Раабе (1831-1910 р.), у пошуках прихистку від песимізму, занурився у дикуватий світ одиноких маленьких людей. Починаючи з *Хроніки горобиних вулиці* (1857 р.) він продовжував традицію гумористичного роману, яка в Німеччині сходить до Жана Паулю.

Поетичний реалізм, який ряд критиків вбачає у всій художній прозі цього періоду, легко усвідомлюється на прикладі швейцарського романіста Келлера (1819-1890 р.). Спираючись на філософію Фейєрбаха, він виявляв диво краси навіть під самою непоказною зовнішністю. У своїй творчості він досяг гармонії реальності і поетичного бачення. Співвітчизник Келлера К.Ф. Мейер (1825-1898 р.) писав витончені історичні новели, зокрема з епохи Відродження (*Одруження ченця*, 1884 р.). Як у прозі, так і у віршах Мейер наділяв обставини символічним значенням. Досконалість форми характерно і для оповідань плодового і свого часу дуже популярного П. Гейзе (1830-1914 р.). Т. Фонтані (1819-1898 р.) поділяв інтерес своїх попередників до історії (балади і роман *Шах фон Вутен*, 1883 р.) і рідної провінції (*Мандри по марці Бранденбург*, 1862-1882 р.). Особливо вдався Фонтані аналіз столичного суспільства в романі *Еффі Бріст* (1895 р.).

Основні риси німецької культури і літератури другої половини ХІХ століття

Після придушення революції 1848 року в усіх країнах Німецького союзу, у тому числі в Пруссії та Австрії, запанувала жорстока реакція. Розвиток капіталізму прийняло в Німеччині виразно виражені реакційні форми: феодалні пережитки, настільки сильні ще в економічній та соціально-політичному житті країни, усувалися вкрай повільно або пристосовувалися до капіталістичних умов (наприклад, так званий "пруський шлях розвитку" в галузі аграрних відносин).

Головною перешкодою подальшого розвитку капіталізму була політична роздробленість країни.

Слабкість демократичного руху - зрада буржуазії справі революції і недостатня зрілість робочого класу - була причиною того, що настільки важливе для національного розвитку об'єднання Німеччини відбулося не завдяки народній революції, а "зверху" - за допомогою політики "заліза і крові", що проводилася Бісмарком. Перемога Пруссії у війнах з Австрією і Францією - головними противниками об'єднання Німеччини під егідою Пруссії - привела в 1871 році до об'єднання Німеччини на чолі з юнкерською Пруссією і до створення Німецької імперії. Возз'єднана Німеччина стала буржуазно-дворянським полуабсолютістським державою. У "Критиці Готської програми" Маркс охарактеризував державний лад Німецької імперії як "обшитий парламентськими формами, змішаний з феодалними пережитками і в той же час вже знаходився під впливом буржуазії, бюрократично вибудований поліцейсько-охоронний військовий деспотизм". Загальна криза буржуазної культури після революції 1848 року давав себе відчувати в Німеччині особливо гостро - в країні, яка в 50-60-х роках XIX століття була ще роздробленою і відставала від інших країн Західної Європи як у політичному, так і в економічному відношенні.

Німецька буржуазна культура в 50-60-х роках носить яскраво виражений провінційний характер. У літературі цей провінціалізм виражається у відмові від великих соціально-історичних і філософських проблем, в прагненні піти від великих питань в обмежений приватний маленький світ. Зміст багатьох творів цього періоду зображає психологічних конфліктів. Для літератури другої половини століття характерна втрата історичної перспективи, втрата почуття історизму. Письменники цього періоду показують дійсність статично, без розвитку; історична конкретність замінюється конкретністю побутової та етнографічної. Побут людей виявляється поза часом, як поза часом малюється їх душевна життя, їх психологія. Література другої половини століття все більше втрачає зв'язок з традиціями німецької літератури кінця XVIII - першої половини XIX століття: з традиціями Гете і Шіллера, з кращими традиціями романтиків, з традиціями революційно-демократичної літератури - Гейне, Бюхнера і інших. Постановка великих питань історичних долі народу та індивіда виявляється більше не під силу буржуазної літературі. Переосмисляються в цей період естетичні норми, висунуті в кінці XVIII - початку XIX століття, або вони втрачають своє живе зміст, перетворюючись на мертву епігонську форму.

Однак у творчості кращих письменників другої половини століття в суперечливій формі відбувається зародження нових реалістичних якостей. Велика точність і конкретність спостережень, велика тверезість художнього погляду, нові художні засоби розкриття сучасної дійсності говорять про те, що цей період у розвитку німецької літератури не був періодом тільки занепаду. Деякі нові риси, що з'явилися в мистецтві другої половини століття, будуть розвинені потім в літературі критичного реалізму XX століття. Ідейну і

художню зв'язок з попереднім періодом зберігають ще письменники, що сформувалися напередодні революції 1848 року, - Геббель і Людвіг. Ці письменники перехідного періоду намагаються наділити новий зміст, що відображає змінилися соціально-історичні умови, в старі художні форми. Геббель, наприклад, ще не відмовляється від великих історичних проблем і монументальної художньої форми. Але рішення проблеми взаємин людини і суспільства відображає дух суспільної реакції - протиріччя особистості і суспільства втрачає для Геббеля історичну конкретність, живу історичну діалектику. У творчості Г. Фрейтаг (1816-1895гг.), вельми популярного у свій час, гранично ясно виявляється Провінціалізація німецької літератури, відмова від значної проблематики та апологетика філістерського буржуазного існування. У прославленому тодішньою буржуазною критикою романі Фрейтага "Дебет і кредит" (1855г.), в якому письменник нібито малював, за висловом одного з критиків того часу, "німецький народ за роботою", буржуа і вузький світ його приватних егоїстичних інтересів є об'єктом авторського милування і захоплення.

У творчості письменників так званої "мюнхенської групи", Е. Геббель, П. Гейзе та інших, зміст поступається "мистецтву заради мистецтва"; за формальним наслідуванням класично-романтичним формам відсутня ідейна спадкоємність.

Для багатьох письменників у цей період характерна тенденція: велика правда мистецтва, що ставить сміливо найважливіші питання, замінюється маленькою правдою етнографічно точних описів життя і звичаїв жителів певної місцевості - Тюрінгії у Людвіга, Шварцвальда у Ауербаха, Шлезвіг-Гольштейна у Шторми.

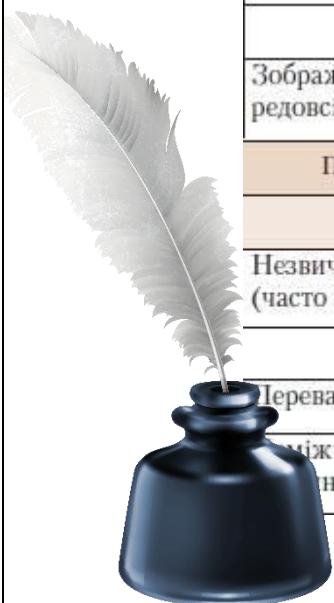
Гуманістичний протест, біль за людину чіткіше всього звучать у творчості В. Раабе.

Розвиток літератури другої половини століття замикається творчістю Т. Фонтане. У творах Фонтане весь інтерес зосереджений, як і в інших письменників другої половини століття, на приватного життя героїв, але на відміну від цих письменників Фонтане володіє гострим почуттям історії. У 80-90-х роках XIX століття, в період зростання робітничого класу і робочого руху, для Фонтане його сучасність - початок нового етапу розвитку капіталізму - виступає в історичній перспективі, що ставить його вище багатьох письменників другої половини XIX століття.

Особливе місце займає в історії літератури швейцарський письменник Г. Келлер. Творчість Келлера тісно пов'язане з общенімецькою літературним процесом, але зв'язок Келлера з патріархальної швейцарської демократією в чому визначила те, що його творчість в умовах загальної кризи німецької буржуазної літератури залишається на рівні великої реалістичної літератури першої половини XIX століття.

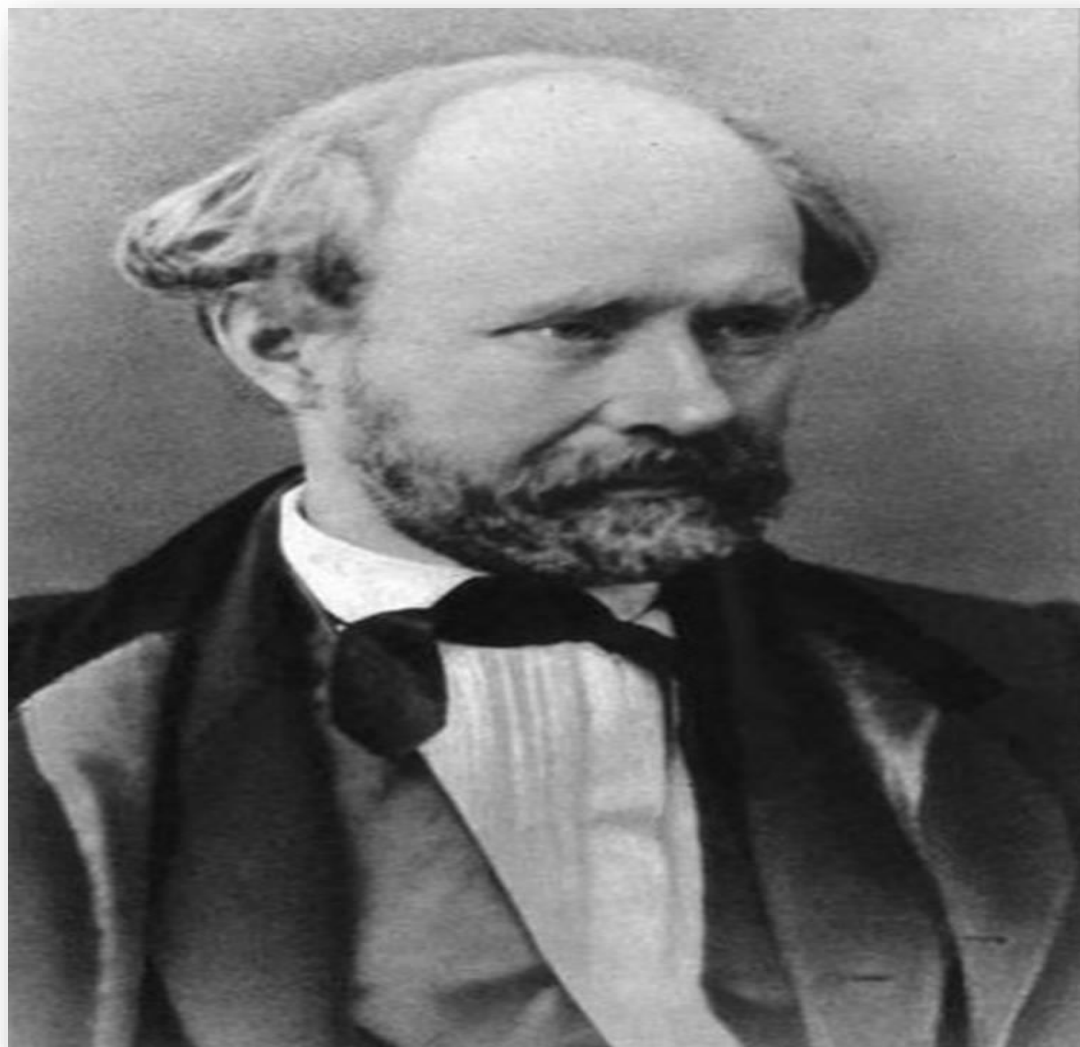
У творчості К.Ф. Мейера, іншого письменника-швейцарця, тісно пов'язаного з німецькою літературою, дає себе знати початок декадансу буржуазної літератури, хоча в основних рисах його мистецтво ще реалістично.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОМАНТИЗМУ І РЕАЛІЗМУ	
Романтизм	Реалізм
Загальні параметри	
Неприйняття буденності, утеча від неї (зокрема, наявність «двох світів»)	Детальне зображення реального життя, дослідження закономірностей його розвитку
Абсолютизація творчої уяви митця	Домінування наукових методів підходу до зображуваного: дослідження та пояснення явищ і закономірностей реального життя
Заперечення раціоналізму, прагнення до всього ірраціонального, містичного; звеличення «життя духу», культ почуттів	Логічність, «раціоцентризм», детальне дослідження та майже науковий аналіз зображуваного
Романтична умовність, ідеалізація, надмірне згущення фарб	Принцип життєподібності, аналіз суспільних, зокрема економічних, аспектів і їх роль у розвитку особистості
Історизм романтизму (історичний та місцевий колорит) — це переважно пишна декорація, розкішне тло твору	Історизм реалізму (чітке усвідомлення плинності, мінливості часу) — це засіб дослідження першовитоків та історичних коренів певних суспільних явищ
Романтизація минулого	Увага до проблем сучасності
Ігнорування буденності, естетизація усього екзотичного, незвичайного, ексклюзивного	Естетичне «узаконення» раніше «неестетичних» тем, образів, мотивів: описів буденної праці, жахливих умов життя нижчих прошарків суспільства, потворних у своїй тупості та нищоті людей різних суспільних станів
«Винятковий характер у виняткових обставинах»	«Типовий характер у типових обставинах»
Загадковий одинак-індивідуаліст, який перебуває в полоні фатальних пристрастей	Людина конкретної професії, яка займається своєю буденною роботою: селянин, робітник, чиновник, лихвар, слідчий
Носій однієї незмінної пристрасті	Складна суперечлива особистість, яка постійно змінюється («діалектика душі»)
Самотня людина, вигнанець суспільства	Взаємодія людини і суспільства; роль природно-історичного середовища у формуванні і розвитку людини та суспільства
Герой має загадкове минуле, часто це людина без минулого	Життя персонажа описане надзвичайно детально
Художній час і простір	
Зображення далеких епох (передовсім доби Середньовіччя)	Зображення добре знайомі читачам навіть банальної сучасності
ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОМАНТИЗМУ І РЕАЛІЗМУ	
Романтизм	Реалізм
Незвичайні, екзотично-далекі (часто вигадані) краї	Реальні, добре знайомі читачам місця
Система жанрів	
Перевага ліричних жанрів	Перевага епічних жанрів
Відмінність між жанрів епосу — домінування історичного роману	Поміж жанрів епосу — домінування соціально-психологічного роману (про сучасність)

Ф. ГЕББЕЛЬ

(1813 – 1863)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

Перші твори Геббеля були створені в 40-і роки, напередодні революції 1848 року, але більша частина його зрілих творів написана вже в період реакції. Геббель, хоча він писав вірші, новели та статті, перш за все - драматург, єдиний значний німецький драматург XIX століття після Клейста і Бюхнера. Він намагався продовжити традиції класичної німецької драми, створити і теоретично обґрунтувати художньо завершене, ідейно насичене монументальне мистецтво. У період почався кризи буржуазного мистецтва після революції 1848 року задуми Геббеля, що народилися в обстановці громадського підйому 40-х років і харчувалися ще традиціями великого мистецтва кінця XVIII -

початку ХІХ століття, традиціями Гете і Шіллера, змогли бути здійснені лише в дуже обмежених межах.

Погляди Геббеля на мистецтво, його теорія драми склалися в 40-х роках ("Моє слово про драму", 1843 р.; "Передмова до" Марії Магдалині ", 1844 р.;" ; Про стиль драми ", 1847 р., та інші).

Геббель вважав драму вищою формою мистецтва. Драма, на його думку, "зображує життєвий процес, як такий", в тому сенсі, що в центрі драми стоїть головне, з точки зору Геббеля, проблема життя - проблема співвідношень індивіда і цілого. Геббель виходить з того, що індивід неминує, у силу самого факту свого існування, приходить у конфлікт з цілим. Ця "вічна істина" і становить основу і суть драматичного конфлікту. Трагічна "вина" героїв полягає в самому процесі життя як процесі виділення індивіда. Цей конфлікт індивіда і рухає життям: люди повинні страждати і гинути, щоб ціле могло існувати і розвиватися. Соціальною основою цієї теорії Геббеля є конфлікт між людиною і суспільством в буржуазній дійсності. Геббель абсолютизує його, перетворюючи на "одвічне" конфлікт. У естетичній теорії Геббеля дають себе знати і реалістичні тенденції. Геббель підкреслює зв'язок мистецтва з життям. Вказуючи на необхідність великої всесвітньо-історичної проблематики в драмі, Геббель разом з тим застерігає від перетворення драми в алегоричне втілення філософських ідей: драматург повинен "дати можливість споглядати життя в її безпосередності". У першій же, проте вже досить зрілою своїй драмі "Юдіф" (1841г.) Геббель, скориставшись біблійним сюжетом, прагнув здійснити свою теорію драми.

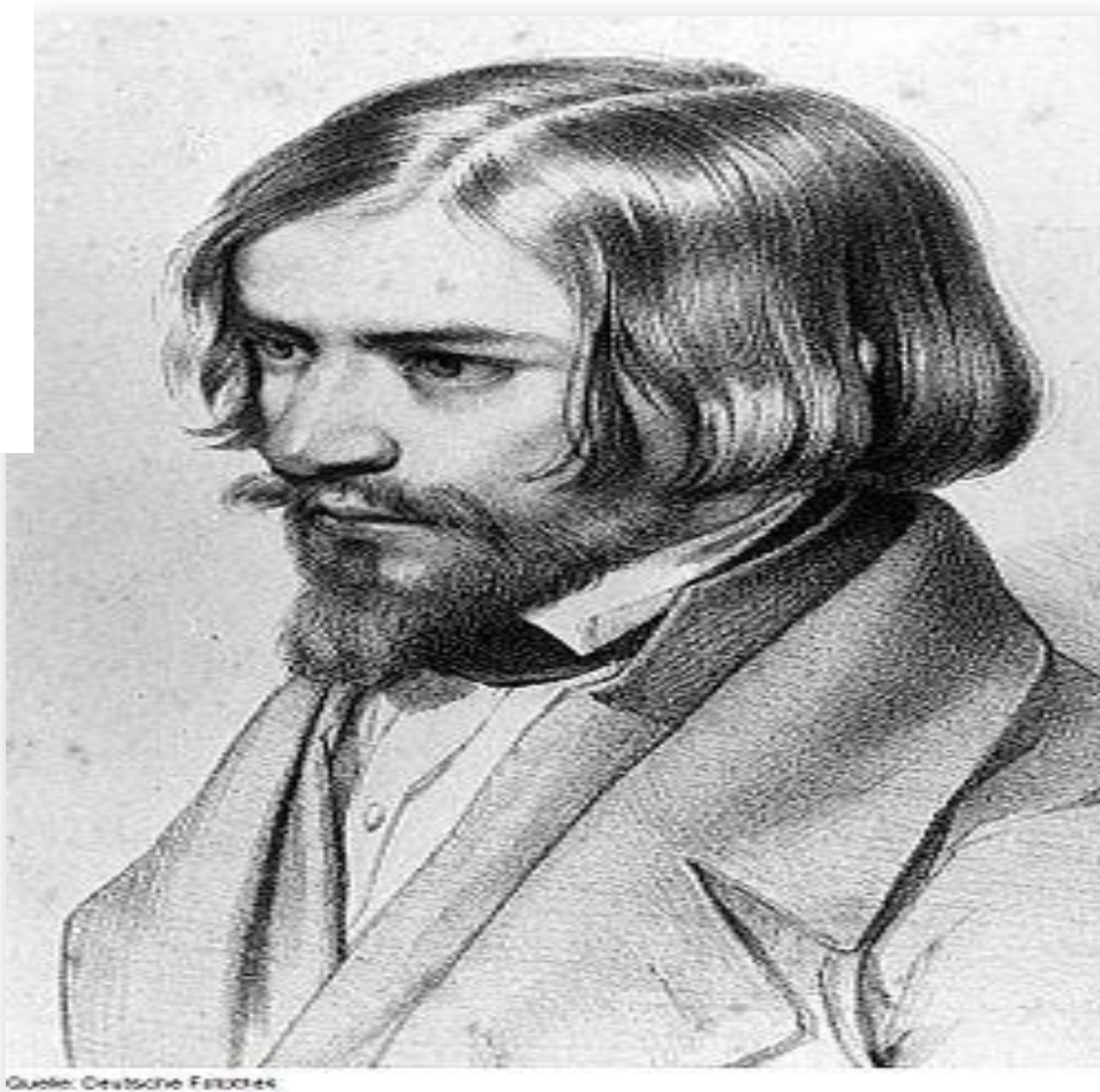
Ідейна насиченість цієї драми Геббеля та її побудова як монументальної драми з народними сценами пов'язані з традицією високої класичної драми Гете і Шіллера. Але в проблематиці її маються в порівнянні з класичною драмою нові моменти: Геббель приділяє більше уваги розкриттю психології героїв, зупиняючись на еротичних моментах в психології героїні. Тема зіткнення чоловіки і жінки (коли чоловік бачить в жінці тільки жінку), характерна для пізніх драм Геббеля, намічена вже тут. Філософськи ускладнена психологічна проблематика відтісняє у Геббеля на другий план суспільну, громадянську тему.

У драмах, написаних після революції, абстрактна історико-філософська проблематика виявляється недостатньо органічно пов'язаної з психологією людей і їх приватної драмою; "одвічний" характер конфліктів збіднює їх історичну конкретність, агібель і страждання особистості виправдовуються з точки зору "цілого".

Спробам Геббеля створити справді монументальну драму не вистачало опори у великому народному історичному русі. В епоху торжества приватного, провінційного - що було результатом поразки революції - драматург не зміг поєднати інтимне життя своїх героїв з великими історичними проблемами.

О. ЛЮДВІГ

(1813 – 1865)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

У сучасника Геббеля, Отто Людвіга, криза творчості виступає ще ясніше. Він виявляється насамперед у великій кількості начерків і планів драм, у великій кількості статей з теорії драми і роману і в непропорційно малій кількості закінчених творів. аЛ Людвіг творить як би з оглядкою на великі зразки монументального мистецтва минулого, і насамперед на Шекспіра. Це мистецтво зберігає для нього, як і для Геббеля, повною мірою значення норми і зразка. Неможливість для письменника його епохи створити таке мистецтво він марно намагається компенсувати вивченням техніки драм Шекспіра та інших

драматургів минулого. Найвідоміша драма Людвіга, "Спадковий лісничий", - твір, розпочатий ще до революції 1848 року, - була закінчена в 1849 році, в період розгрому революції.

Після спроби створити монументальну народну драму ("Іуда Маккавей", 1850-1852 рр..) Людвіг у своїх повістях замикається цілком у вузький маленький світ приватних життів. Сімейно-психологічні конфлікти в житті людей, провідних непомітно існування в провінційній глушині, складають зміст його повістей. Точністю своїх спостережень і описів і тим, яке велике значення він надає середовищу в поясненні поведінки людей та їхні долі, Людвіг до певної міри передбачив натуралізм. Однак художня завершеність, композиційна чіткість і майстерний драматизм розповіді говорять про орієнтацію Людвіга на оповідної мистецтво минулого. Суперечності Геббеля і Людвіга свідчать про переломний характер їхньої творчості. Ці письменники намагаються продовжити деякі традиції великого буржуазного мистецтва недавнього минулого, що ставив найважливіші суспільні проблеми. Але оскільки центральною фігурою життя стає тепер буржуазний обиватель, приречений на приватне, провінційне існування, ідейні горизонти цих письменників починають звужуватися і великі соціально-історичні проблеми замінюються абстрактною психологією і філософічністю.

Письменники, які починають свій творчий шлях вже після революції 1848 року, цілком мають справу з цими буржуазними обивателями - ідейні та художні масштаби їхньої творчості виявляються вже непорівнянними з масштабами мистецтва Гете, Шіллера, Гейне і кращих представників романтизму .

В. РААБЕ

(1831-1910 pp.)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

На тлі загального занепаду німецької літератури 50-80-х років творчість Вільгельма Раабе представляється досить значним явищем. Як письменник Раабе сформувався вже після революції 1848 року; його перший твір, який приніс авторові популярність, "Хроніка горобиних вулиці", вийшло в 1856 році. Раабе - письменник-реаліст, хоча масштаби його творчих узагальнень значно звужені в порівнянні з творчістю письменників першої половини століття.

Демократ за переконаннями, гарячий патріот з виразно вираженим політичним темпераментом, в умовах приходу реакції, об'єднання Німеччини

"зверху", Раабе не міг знайти опори в широкому демократичному русі. Він негативно ставився до старої, феодальної, роздробленої Німеччини, але не міг прийняти і нову, капіталістичну, об'єднану Німеччину, охоплену гарячкою "грюндерства". З німецьких письменників минулого Раабе ближче всіх до Жан Полю Ріхтера, з письменників-сучасників - до Діккенса, якому він багато чим зобов'язаний. З цими письменниками Раабе зближує насамперед ліричний пафос співчуття маленькій людині, гумор і етична проблематика. Основні проблеми творчості Раабе вже укладені в його першій повісті "Хроніка горобиних вулиці".

Ліричний тон розповіді мотивовано тим, що повість написана у формі щоденника одного з мешканців горобиних вулиці. В цьому щоденнику малюється життя маленьких людей, жителів однієї вулиці, з їх минулим і сьогоденням, з їх радощами і бідами. Гороб'яча вулиця - як би крихітна сцена, на якій розігрується драма життя

У наступних творах Раабе посилюються елементи сатиричного зображення сучасності, зростає гіркота і песимізм.

У романі "Голодний пастор" (1864 р.) розказана доля сина шевця Ганса Унвірша, все життя прагнув до знань, до світла, все життя страждала від них благородний духовний голод. Пройшовши нелегкий шлях, Ганс Унвірш знаходить задоволення в тихому сімейному щастя і повсякденній праці на благо інших в маленькому "голодному" приході, де серед суворої природи живуть важким життям загартовані нестатками і боротьбою люди.

Герой роману Леонгард Хагебухер, повернувшись після багаторічних поневірянь і полону в Африці, знаходить на батьківщині настільки ж дикі звичаї, що і у примітивного африканського племені, який захопив його в полон, той же рабство, тільки духовне. Марно намагається Хагебухер знайти собі місце в цьому суспільстві; тільки невдахи і люди, які відмовилися від особистого щастя, зберігають тут людську подобу: Вассертретер, людина, який мріяв про оновлення батьківщини, учасник Вартбургській святкування 1817, тепер самотній, животіє в якості дорожнього інспектора; фрау Клодін, що втратила за трагічних обставин сина і самотньо доживає свій вік; розумна, але глибоко нещасна Нікола фон Ейнштена н і, нарешті, який втратив розуму, але що зберіг дитячу чистоту помислів і добре серце кравець Тейбріх, який схожий на Діккенсівського Діка ("Давид Копперфільд").

Але настільки ж неприйнятна для Раабе, як стара феодально-абсолютистська Німеччина, і нова Німеччина після 1871. У невеликій повісті "Хоракер" (1875 р.) глибоко людяним, нешкідливим дивакам-провінціалам, що нагадує диваків Діккенса, протиставлений Нейбауера - людина, породжений бісмарксько-гогенцілерівською бюрократичною державою; сухий, замкнутий, не цікавиться людьми кар'єрист, він позбавлений всякої душевності .

У своїх пізніх романах (80-90-ті роки) Раабе звертається до минулого, до дитинства, яке для нього - якийсь "втрачений рай". Соціальна значимість його мистецтва зменшується.

Т. ФОНТАНЕ

(1819 – 1898)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

Теодор Фонтане (1819-1898 рр..). Найбільш чудовим німецьким письменником другої половини XIX століття поряд з Келлером був Фонтане. Розквіт творчості Теодора Фонтані падає на кінець його життя, 80-90-ті роки, на період, коли панівним напрямом німецької літератури став натуралізм і драми Г. Гауптмана ознаменували відомий підйом німецької літератури.

Початок творчості Фонтане відноситься до 50-х років; він виступив як автор балад. Був журналістом.

У 1878 році вийшов історичний роман Фонтане "Перед бурею", який малює події періоду боротьби проти Наполеона в 1812-1813 роках; потім, з початку 80-х років, письменник переходить до романів із сучасного життя.

Людина консервативних переконань, всіма своїми симпатіями пов'язаний з пруським дворянством, Фонтане, однак, завдяки своїй чесності і прозорливості художника зумів намалювати вірну реалістичну картину сучасного йому суспільства, з великою силою показавши внутрішню спустошеність кращих представників пруського дворянства і тим самим - історичну причетність гогенцоллерновської Пруссії.

Проблеми великої історичної значущості Фонтане розкриває через показ приватного життя героїв. У центрі романів Фонтане - побут і звичаї сучасного суспільства. Місцем дії він найчастіше обирає Берлін. Люди, яких малює Фонтане - офіцери, інженери, чиновники, світські жінки, актриси, утриманки, поміщики, розбагатіли буржуа і т.д., - обивателі Німецької імперії, нової бюрократичної держави. Як не звужені рамки романів в порівнянні з творами письменників першої половини століття, як не обмежені теми і сюжети його романів, їх проблематика в кінцевому рахунку виявляються співвіднесеними з великою темою історичного шляху Німеччини. Ця тема постає зі сторінок його романів завдяки історичній конкретності зображення людей, їх психології і доль. Історична конкретність створеного Фонтане світу відрізняється від етнографічної точності описів Ауербаха або вірності історичного колориту у К.Ф. Мейера. Тому реалізму Фонтане глибший як у більшості німецьких письменників другої половини ХІХ століття. Переходом до роману з сучасного життя послужила історична повість Фонтані "Шах з Вутенова" (1883). Кращі романи Фонтане з сучасного життя - це "Помилки й безлад" (1888) і "Еффі Бріст" (1895).

У своїх романах 80-90-х років Фонтане був справжнім новатором. Для нових проблем своїх романів він знайшов нові образотворчі засоби, зумів надати естетичну значущість зображенню повсякденного існування маленьких, нічим не примітних людей. Одним з перших в німецькій літературі Фонтане відкриває своєрідну поезію великого сучасного міста. Як ніхто близько підійшов Фонтане у своїх романах до опису буденного, до розуміння типового тільки як середнього і звичайного. Фонтане засуджував свого сучасника Г. Келлера за гротескно-перебільшений характер його образів, але й натуралістичний культ "шматка життя" залишався йому чужий. На відміну від натуралістів у Фонтане немає прагнення фотографічно повно відтворити "шматок життя" і є невласлива натуралістам свідомо установка на точну, відшліфовану форму. Фонтане також чужі елементи декадансу, що давали себе знати в цей час у творчості К.Ф. Мейера. Розповідне мистецтво Фонтані близько до того типу, який втілювався у творчості Флобера і Теккерея. Після Революції 1848 - 1849 рр. в Німеччині завершується велика епоха німецької літератури, розпочата Лессігом.

Г. БЮХНЕР

(1813 – 1837)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

Георг Бюхнер прожив коротке, але насичене драматичними подіями і натхненною працею життя. Він став одним з найталановитіших представників революційно-демократичної літератури.

Бюхнер народився в 1813 р в родині лікаря. У Дармштадтської гімназії юнак мало займався точними науками, які називав «мертвим мотлохом», а з цікавістю читав твори Гомера, Шекспіра, Гете, Тіка, Brentano, Гюго і Мюссе. В цей же час Бюхнер пробує себе в літературній творчості. Гімназійні вірші «Кращою матері», «Смертність» і «Ніч» були написані в романтичній манері. У них він висловлював думку про згубну силу часу, яка знищує все живе, і малював фантастичні картини.

Промова про Катона Утіческом, яку Бюхнер виголосив на випускному вечорі, була присвячена герою Стародавнього Риму. Юний автор з явним захопленням відгукувався про Катона, який боровся з владолубним Цезарем і в ім'я свободи, в знак протесту проти деспотизму скінчив життя самогубством.

Після закінчення гімназії Бюхнер навчався в Страсбурзькому, а потім в Гессенського університетах. В цей час в Гессені пастор Вейдіг організовував опозиційне демократичне суспільство. Бюхнер приєднався до нього, але не був згоден з поглядами Вейдіга. Пастор вважав, що в перебудові сучасної Німеччини вирішальну роль буде відігравати інтелігенція, і не хотів приймати в організацію ремісників і селян. Бюхнер же стверджував, що найбільше зацікавлені в зміні існуючого положення в Німеччині люди праці, і тому їх в першу чергу необхідно залучати до революційної роботи.

У Гессені Бюхнер створив «Товариство прав людини» і написав для нього «Заклик до гессенських селянам» (Der hessische Landbote, 1834). Це сміливе і пристрасне публіцистичний твір, що починається словами: «Мир хатам, війна Палаці». У ньому автор проаналізував соціально-політичну систему гессенського князівства. Він навів переконливі факти і цифри, що показують безправне становище селян, і розвінчав конституційні ілюзії. Незважаючи на те що Вейдіг-редактор пом'якшив багато місць публікації, кожен рядок його дихає ненавистю до можновладців. Письменник прямо і відверто висловив в зверненні свої симпатії і антипатії, підкреслив, що матеріальні інтереси відіграють першорядну роль в житті суспільства, і закликав народ до революційних дій.

У «Смерті Дантона» Бюхнер висловив матеріалістичний погляд на історію, і, не дивлячись на те, що він ще був далекий від розуміння теорії класової боротьби, його суспільні ідеали були глибше поглядів утопічних соціалістів. У незакінченій новелі «Ленд» (Lenz) Бюхнер розповідає про представника руху «Бурі і натиску» письменника Ленце, описує його життя в Вогезах, душевну хворобу і розкриває складну психологію героя. Ленцем часто опановують сумніви і почуття безнадії. Він навіть схильний вважати, що безумство - основа буття. Бюхнер тонко аналізує духовну еволюцію Ленца, який з віруючої людини перетворюється в атеїста.

У 1836 р письменник опублікував комедію «Леоні і Олена» (Leonce und Lena), в якій сатирично зобразив монархічні і аристократичні верстви німецького суспільства. Якщо в «Відозві до гессенських селянам» і «Смерті Дантона» Бюхнер вирішував проблему революційного перетворення світу, а в комедії «Леоні і Олена» викривав феодальний лад, то його незакінчена п'єса «Войцек» (Woyzeck), опублікована тільки в 1879 р, розкриває трагедію життя бідних людей.

У жовтні 1836 року приїхав до Цюриху, де отримав дозвіл на читання лекцій, але 19 лютого 1837 року, незабаром після початку читання свого курсу порівняльної анатомії, помер від епідемічного висипного тифу.

Своїми натхненними творами Гервег завоював почесне місце серед передових німецьких письменників XIX ст.

Л. ТОМА

(1867 – 1921)

БІОГРАФІЯ ТА ТВОРЧІСТЬ

Людвіг Тома - німецький письменник, в реалістичній або в сатиричній формі описує повсякденне життя в Баварії на рубежі XIX-XX століть

Л. Тома народився в родині лісника, в багатодітній сім'ї (всього в сімействі Тома було семеро дітей). У 7-річному віці, після того, як сім'я переїхала в передмістя Мюнхена Форстенрід, втратив батька. З-за свого безкомпромисного характеру Людвіг змушений був часто міняти школу. Один з кращих творів письменника, Історії бешкетників (Lausbubengeschichten), ґрунтується на його особистих спогадах про шкільне порі. Після закінчення гімназії вивчає в Ашаффенбург лісове господарство, потім через рік надходить до Мюнхенського університету, на юридичний факультет.

У 1894 році помирає мати Л. Тома, і в тому ж році він стає адвокатом в Дахау. Саме тут він, в своїй адвокатській практиці, знайомиться з цими «селянськими типами», звичай яких потім описує у своїх творах. У 1897 році Тома переїжджає в Мюнхен. Тут починається його співпраця з сатиричним журналом Сімпліціссімус, в якому Л. Тома публікує ряд своїх творів (під псевдонімом Петер Шлеміхль). У 1899 році письменник залишає роботу адвоката і стає постійним співробітником Сімпліціссімуса, а з 1900 - його головним редактором. У літературній області письменник прославився створенням беськомпромисним сатиричних творів - оповідань і одноактних комедій, що висміюють прусську воєнщину з її мілітаризмом і шовінізмом, дрібнобуржуазне баварське суспільство з його подвійною мораллю і обмеженістю. У великих романах Л. Тома показує тяжке життя селянських сімей, з якою познайомився під час своєї роботи адвокатом.

У наступні роки Л. Тома здійснює ряд поїздок по Європі; багато пише. У 1907 році він вступає в шлюб з 25-річною філіппінською танцівницею Марієттою ді Рігардо (Маріон). Шлюб цей не був вдалим, Марієтта продовжувала вести вільний спосіб життя, і в 1911 році подружжя розійшлося. У 1906 році Тома стає, разом з Германом Гессе, видавцем журналу. У тому ж році письменник був засуджений на 6 тижнів арешту у зв'язку з публікацією в Сімпліціссімусі його вірші, в якому Тома нібито ображав суспільну моральність. У 1908 році з великим успіхом відбулася прем'єра його комедії Moral.

У 1908 письменник переїздить до Тегернзеє. Аж до початку Першої світової війни Л. Тома дотримується ліво-ліберальних політичних поглядів, що особливо видно по різко-сатиричного характеру його літературних творів по відношенню до аморального суспільству, бюрократичному державі і католицької церкви. Таке ставлення його в політиці з 1914 року різко змінюється на прямо протилежне Тома добровольцем записується в санітари і в 1915 році потрапляє на Східний фронт у Галичину. Тут він тяжко захворює на дизентерію і відправляється в тил. Ставши «ура-патріотом», Л. Тома був лютим прихильником «війни до переможного кінця» і з поразкою Німеччини в листопаді 1918 року відмовився брати участь у суспільному житті в країні, віддалившись в самоту свого будинку в Тегернзеє.

У 1918 році Л. Тома вступає у відносини з Майда Ліберман, жінки, яка походила з багаті єврейської сім'ї виробників шипучих вин Feist-Belmont. Однак пані була одружена, і її чоловік відмовився дати їй розлучення. Значну частину свого стану, як і гонорари від видаваних творів, Тома заповідав цій жінці.

У 1916-1921 роках письменник створює численні твори. У газеті Miesbacher Anzeiger він публікує велике число анонімних і по більшій частині антисемітських погромних статей, спрямованих проти соціал-демократичного уряду в Берліні. Так, він у цей час позначає німецьку столицю як «суміш з галицького єврейського містечка і нью-йоркського гангстерського кварталу».

Помер у своєму будинку в Тегернзеє від раку.